

Rapport

De TK-verkiezingen van 2021: bijna bij de finish

Maart peiling I&O Research

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/077

Datum

maart 2021

Opdrachtgever

De Volkskrant

Auteurs

Peter Kanne
Milan Driessen

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research i.o.v. de Volkskrant) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Belangrijkste uitkomsten	4
1 Stemgedrag	9
1.1 Zetelpeiling	9
1.2 Aandeel zwevende kiezers	11
1.3 Partij van tweede (of derde) voorkeur	12
1.4 Stemgedrag 2021 vs. stemgedrag 2017	13
1.5 Stemmotieven: inhoud wordt iets belangrijker	14
2 Issues	17
2.1 Belangrijkste thema's voor de verkiezingen	17
2.2 Politieke hangijzers	19
3 Tevredenheid kabinet-Rutte III	22
3.1 Tevredenheid met kabinet Rutte III lijkt te stabiliseren	22
3.2 Democratische tevredenheid stabiel over de jaren	23
4 Volgende coalitie	25
4.1 Gehoopte coalitie	25
4.2 Verwachte coalitie	26
4.3 Liefst regeren met...	28
4.4 Absoluut niet regeren met...	29
5 Bezuinigen of investeren?	30
5.1 Weinig animo voor bezuinigen	30
5.2 Waarin investeren of bezuinigen?	32
6 Leiders	34
6.1 Bekendheid	34
6.2 Waardering: Rutte en Hoekstra leveren in	35
6.3 Betrouwbaar als premier?	37
6.4 Vrouwen in de lift, maar met name Kaag komt beter voor de dag	38
7 Onderzoeksverantwoording	39

Belangrijkste uitkomsten

Kiezersonderzoek: inhoud wint terrein; mogelijke coalities niet de gewenste

Een week voor de Tweede Kamerverkiezingen van 15, 16 en 17 maart lijkt de inhoud terrein te winnen. De standpunten van een partij zijn nu een iets belangrijker reden om op deze partij te stemmen dan ruim een maand geleden, terwijl het “stabiele bestuur van Nederland” iets minder belangrijk is geworden. De meest urgente electorale kwesties (gezondheidszorg, woningmarkt en klimaat & duurzaamheid) worden bovendien nog iets belangrijker gevonden, terwijl het aanpakken van de coronacrisis minder vaak wordt genoemd.

Hoe de verkiezingen ook gaan aflopen, de formatie wordt lastig. Er zijn getalsmatig niet veel coalities mogelijk en de coalities die wel een meerderheid kunnen halen zijn maar bij weinig kiezers populair. Ook de coalities die kiezers het meest verwachten (de huidige coalitie of VVD-CDA-D66) halen waarschijnlijk geen meerderheid.

Dit blijkt uit kiezersonderzoek van I&O Research in opdracht van de Volkskrant.

I&O-Zetelpeiling 8 maart: VVD levert gestaag in, D66 groeit langzaam¹

De VVD levert opnieuw een zetel in: van 37 naar 36 zetels. Geen significante daling, maar gezien over de afgelopen 5 weken is er sprake van een gestage daling voor de VVD in de I&O Research zetelpeiling.

Begin februari stond de VVD nog op 43 zetels in onze peiling, met 24 zetels voorsprong op PVV en CDA. Nu heeft de VVD er 17 meer dan de PVV en 20 meer dan het CDA.

Toch komen de achtervolgers niet dichterbij. De PVV blijft stabiel op 19 zetels staan en het CDA verliest er twee ten opzichte van de peiling van vorige week en verliest haar notering in de virtuele top drie.

D66 gaat van 15 naar 16 zetels. Ook dit is (vanzelfsprekend) geen significant verschil, maar D66 stond begin februari nog op 12 zetels. PvdA (stabiel op 13) en GroenLinks (van 12 naar 11) volgen iets daarachter. De SP stabiliseert op 10 zetels.

Volt kwam vorige maand voor het eerst op een zetel in de I&O-peiling, inmiddels zijn dat er drie. Bij1 is een nieuwe binnenkomer met één zetel.

¹ Gepubliceerd op 8 maart: <https://www.ioresearch.nl/actueel/io-zetelpeiling-8-maart-vvd-levert-gestaag-in-d66-groeit-langzaam/>

Tabel 0.1 - I&O Zetelpeiling 8 maart 2021.

	UITSLAG		PEILING					VERSCHIL	
	TK 2017	13 mrt 2020	25 jan 2021	1 feb 2021	15 feb 2021	2 mrt 2021	8 mrt 2021	t.o.v. 2 mrt	t.o.v. TK17
VVD	33	27	42	43	39	37	36	-1	+3
PVV	20	17	19	19	19	19	19	0	-1
CDA	19	14	17	19	18	17	15	-2	-4
D66	19	10	14	12	14	15	16	+1	-3
GroenLinks	14	17	13	11	12	12	11	-1	-3
SP	14	9	11	11	10	9	10	+1	-4
PvdA	9	14	12	13	13	13	13	0	+4
CU	5	6	7	7	5	5	6	+1	+1
PvdD	5	6	4	5	5	6	5	-1	0
50Plus	4	10	1	1	1	2	2	0	-2
SGP	3	4	3	3	3	4	4	0	+1
DENK	3	1	1	2	3	2	3	+1	0
FvD	2	15	4	3	4	5	4	-1	+2
JA21	-	-	2	1	3	2	2	0	+2
Volt	-	-	-	-	1	2	3	+1	+3
Bij1	-	-	-	-	-	-	1	+1	+1
Totaal	150	150	150	150	150	150	150		

Stemmotieven: inhoud wordt iets belangrijker

Waarom stemmen kiezers op een partij? We schreven vorige maand dat inhoudelijke motivatie de eerste voorwaarde is om kiezers op een partij te laten stemmen, maar op dat moment leken twee andere motieven doorslaggevend: de partij moet (kunnen) zorgen voor een stabiel bestuur en de lijsttrekker moet vertrouwen wekken. Dat is nog steeds het geval, maar de inhoud lijkt iets terrein te winnen. 63 procent noemt de standpunten van de partij als motief om op die partij te stemmen (was in februari 58%), terwijl “zorgt voor een stabiel bestuur” minder belangrijk werd (van 35 naar 28%).

Tabel 0.2 – Stemmotieven.

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21
	%	%	%	%
Standpunten	49	59	58	63
Ideologie	37	42	45	42
Lijsttrekker	21	12	34	32
Komt op voor mensen als ik	25	29	34	29
Stabiel bestuur NL	23	23	35	28
Online stemhulp	10	5	6	16
Voert goed oppositie	12	14	16	14
Uit gewoonte	12	13	12	12
Strategisch slim	9	9	11	11
Tegen andere partijen	9	9	8	8
Komt op voor regio	2	3	4	3
Goede peilingen	3	3	4	3
Slechte peilingen	1	0	0	1

Belangrijkste onderwerpen: gezondheidszorg, woningmarkt en klimaat

Net als een maand geleden worden gezondheidszorg (35%), woningmarkt (32%) en klimaat & duurzaamheid (31%) het meest genoemd als onderwerpen waar politieke partijen bij de Tweede Kamerverkiezingen extra aandacht aan moeten besteden. Dat er iets meer politiek inhoudelijk wordt gestemd zien we ook bij deze vraag: de belangrijkste inhoudelijke kwesties groeiden iets aan belang, terwijl het aanpakken van de coronacrisis minder vaak wordt genoemd (van 21 naar 15%).

Niet bezuinigen, maar investeren (en wel in gezondheidszorg, klimaat en woningbouw)

Het is duidelijk dat kiezers (nog steeds) niet willen dat er bezuinigd wordt. Ruim een kwart (26%) wil dat er geïnvesteerd wordt, twee derde (68%) neemt hier een middenpositie in en drie procent vindt dat het kabinet moet bezuinigen. Kiezers vinden dat er vooral in de gezondheidszorg (43%) geïnvesteerd moet worden, gevolgd door klimaat en duurzaamheid (31%) en woningbouw (30%). Het onderwijs (27%) en armoedebestrijding (24%) volgen daar net achter. Investeren in kunst en cultuur hebben – ondanks de noodkreten uit deze sector – slechts voor twee procent van de kiezers prioriteit. Tegelijkertijd geeft 30 procent aan dat hier nog verder op bezuinigd kan worden.

Gewenste, verwachte en realistische coalitiecombinaties

Drie coalities hebben de voorkeur: “CDA-PvdA-D66-GroenLinks-SP” (14%), “VVD-CDA-D66-ChristenUnie” (de huidige coalitie dus; 12%) en “VVD-CDA-D66” (10%). De laatste twee zijn ook de coalities die kiezers het meest verwachten (een coalitie zonder de VVD verwacht bijna niemand). Geen van deze drie coalities kan – volgens de I&O-zetelpeiling van 8 maart² – echter rekenen op een meerderheid. Volgens de laatste zetelpeiling halen alleen de coalities “VVD, CDA, PvdA, D66”, “VVD, CDA, PvdA, GroenLinks” en “VVD, PvdA, D66, GroenLinks” een (nipte) meerderheid. Maar dat zijn dus niet de coalities die veel kiezers graag willen.

² Gepubliceerd op 8 maart: <https://www.ioresearch.nl/actueel/io-zetelpeiling-8-maart-vvd-levert-gestaag-in-d66-groeit-langzaam/>

Tabel 0.3 - Coalitie van eerste voorkeur, verwachte coalitie en opgeteld aantal zetels in I&O-peiling

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	Voorkeur	Verwacht	aantal zetels in I&O-peiling
VVD, CDA, D66, ChristenUnie	12%	28%	73
VVD, CDA, D66	10%	15%	67
VVD, CDA, PvdA, D66	5%	7%	80
VVD, CDA, D66, GL	3%	4%	78
VVD, CDA, PvdA, GL	4%	4%	75
VVD, PVV, CDA	6%	3%	70
VVD, PVV, CDA, JA21	5%	2%	72
CDA, PvdA, D66, GroenLinks, SP	14%	2%	65
VVD, PvdA, D66, GroenLinks	7%	2%	76

Rutte en Hoekstra leveren in, Segers stijgt

In december vorig jaar waren premier Rutte en minister van Financiën Hoekstra verreweg de best gewaardeerde Nederlandse politici. Nederlanders waardeerden hen toen gemiddeld met een ruime zeven. Maar inmiddels hebben die waarderingen een flinke knauw gekregen.

Mark Rutte scoort nu nog een zes-plus en Hoekstra moet het inmiddels doen met een zes-min. Rutte scoort onder zijn eigen achterban nog heel goed met een 8,7.

Toch lijkt Mark Rutte iets van zijn 'premiersglans' te verliezen – al wordt hij nog steeds het meest als betrouwbare minister-president gezien, dit daalt wel: van 70 procent in oktober 2020 via 63 procent in februari naar 59 procent nu.

Ook de waardering voor Wopke Hoekstra daalt: van een 6,3 in juli naar een 5,8, waarmee hij een plaatsje daalde op de ranglijst: nu de op twee na hoogst gewaardeerde lijsttrekker.

Ook als "betrouwbare minister-president" zakt Wopke Hoekstra iets terug: van 48 naar 45 procent.

Hoekstra wordt minder vaak gezien als 'echte leider' dan een maand geleden; van Rutte wordt (nog) minder vaak gezegd dat hij van Nederland een socialer land zal maken.

Gert-Jan Segers stijgt juist en komt met 46 procent op een tweede plaats als meest betrouwbare premier. Zijn waarderingcijfer steeg een 5,7 in februari naar een 6,0 nu, waarmee hij ook op dit aspect de nummer twee is.

Vrouwelijke leiders in de lift

Bijna alle vrouwelijke leiders lijken in de lift te zitten. Niet alleen voor wat betreft de betrouwbaarheid als minister-president doet Sigrid Kaag het beter dan vorige maand (van 32 naar 42%). Het aandeel dat vindt dat zij een 'goede visie op waar het land naartoe moet' heeft, is gegroeid van een kwart naar een derde van de kiezers. Ze wordt nu ook vaker gezien als 'echte leider' (was 23%, nu 31%) en als iemand die Nederland een socialer land zal maken (was 21%, nu 31%).

Ook Lilianne Ploumen wordt nu (iets) beter gekwalificeerd door kiezers, met name dat ze van Nederland eens socialer land zal maken (van 44 naar 53%) – al moet ze Lilian Marijnissen wat dat betreft nog steeds voor zich dulden.

Het algemene waarderingcijfer voor Lilian Marijnissen stijgt eveneens: van een 5,2 naar 5,6.

Hetzelfde geldt voor Esther Ouwehand (van een 4,4 naar een 5,0) en Liane den Haan (van een 3,8 naar een 4,3).

Tabel 0.4 - Beoordelingen van lijsttrekkers voor februari en maart 2021; percentages 'volledig' + 'grotendeels van toepassing'

Basis: deelnemers die al bekend zijn met de politicus

	... zou betrouwbaar zijn als minister-president		... heeft een goede visie op waar het met ons land naartoe moet		... is een echte leider		... begrijpt wat er leeft onder gewone mensen		... zal van Nederland een socialer land maken	
	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Mark Rutte	63	59	50	45	65	67	46	41	32	25
Gert-Jan Segers	44	46	28	31	22	23	42	42	37	39
Wopke Hoekstra	48	45	34	32	36	29	31	30	25	23
Sigrid Kaag	32	42	25	36	23	31	22	32	21	31
Lilianne Ploumen	29	36	29	35	18	20	43	51	43	50
Jesse Klaver	23	25	28	29	17	16	34	37	34	39
Lilian Marijnissen	23	25	29	33	17	20	55	57	44	54
Geert Wilders	17	16	25	25	24	22	43	44	17	16
Thierry Baudet	7	5	11	10	11	8	15	15	6	6

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 5 maart tot maandagochtend 8 maart 2021.

Er werkten in totaal 2.576 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. Het grootste deel van de deelnemers (2.322) is afkomstig uit het I&O Research Panel. Daarnaast vulden 254 Nederlanders de vragenlijst in via het panel van PanelClix.

1 Stemgedrag

1.1 Zetelpeiling³

De VVD levert opnieuw een zetel in: van 37 naar 36 zetels. Geen significante daling, maar gezien over de afgelopen vijf weken is er sprake van een gestage daling voor de VVD in de I&O Research zetelpeiling.

Begin februari stond de VVD nog op 43 zetels in onze peiling, met 24 zetels voorsprong op PVV en CDA. Nu heeft de VVD er 17 meer dan de PVV en 20 meer dan het CDA.

Toch komen de achtervolgers niet dichterbij. De PVV blijft stabiel op 19 zetels staan en het CDA verliest er twee ten opzichte van de peiling van vorige week en verliest haar notering in de virtuele top drie.

D66 gaat van 15 naar 16 zetels. Ook dit is (vanzelfsprekend) geen significant verschil, maar D66 stond begin februari nog op 12 zetels.

PvdA (stabiel op 13) en GroenLinks (van 12 naar 11) volgen iets daarachter.

De SP stabiliseert op 10 zetels.

Tabel 2.1 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen in zetels

“Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=2.168).

UITSLAG	P E I L I N G																+/-	+/-
	TK '17	13 mrt 20	30 mrt 20	12 mei 20	9 jun 20	7 juli 20	7 sep t 20	12 okt 20	16 nov 20	15 dec 20	11 jan 21	25 jan 21	1 feb 21	15 feb 21	2 mrt 21	8 mrt 2021		
VVD	33	27	36	43	45	39	40	42	44	43	43	42	43	39	37	36	-1	+3
PVV	20	17	15	13	15	16	19	19	21	22	20	19	19	19	19	19	0	-1
CDA	19	14	14	13	14	17	13	14	13	19	18	17	19	18	17	15	-2	-4
D66	19	10	9	8	11	14	13	14	13	13	13	14	12	14	15	16	+1	-3
GL	14	17	16	16	15	16	15	14	13	12	13	13	11	12	12	11	-1	-3
SP	14	9	9	11	10	9	10	9	10	9	10	11	11	10	9	10	+1	-4
PvdA	9	14	14	15	13	12	13	13	13	13	11	12	13	13	13	13	0	+4
CU	5	6	7	7	7	7	7	7	7	6	7	7	7	5	5	6	+1	+1
PvdD	5	6	6	5	4	4	4	5	4	4	4	4	5	5	6	5	-1	0
50Plus	4	10	7	1	1	0	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	0	-2
SGP	3	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	0	+1
DENK	3	1	1	1	0	0	1	2	2	1	1	1	2	3	2	3	+1	0
FvD	2	15	12	12	11	12	10	7	6	4	4	4	3	4	5	4	-1	+2
JA21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	3	2	2	0	+2
Volt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	+1	+3
Bij1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	+1	+1
Totaal	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150		

³ Gepubliceerd op 8 maart: <https://www.ioresearch.nl/actueel/io-zetelpeiling-8-maart-vvd-levert-gestaag-in-d66-groeit-langzaam/>

Tabel 1.3 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen in percentages.

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft eerste voorkeur (n=2.168, in percentages).

	PEILING (in%)																Marge (n=2.168)
	TK 2017	13 mrt 20	30 mrt 20	12 mei 20	9 jun 20	7 juli 20	7 sept 20	12 okt 20	16 nov 20	15 dec 20	11 jan 21	25 jan 21	1 feb 21	15 feb 21	2 mrt 21	8 mrt 21	
VVD	21,3	18,0	23,2	28,4	28,1	24,9	26,0	26,9	28,2	27,4	27,5	27,1	27,3	24,6	23,4	22,7	(20,9; 24,5)
PVV	13,1	11,0	9,9	8,4	9,9	10,4	12,5	12,5	13,5	14,2	12,8	12,3	12,1	12,0	11,8	11,9	(10,5; 13,3)
CDA	12,4	9,6	9,0	8,5	8,9	11,1	8,7	8,8	8,7	12,5	11,8	11,2	11,9	11,9	11,2	10,0	(8,7; 11,3)
D66	12,2	6,5	5,7	5,2	7,2	9,1	8,6	9,4	8,4	8,3	9,0	9,0	7,9	8,8	9,4	10,1	(8,8; 11,4)
GL	9,1	11,1	10,7	10,5	10,0	10,3	10,1	9,0	8,2	8,1	8,9	8,5	7,1	8,2	7,5	7,4	(6,3; 8,5)
SP	9,1	6,0	6,1	7,1	6,3	6,1	6,5	6,2	6,6	6,0	6,5	7,1	6,9	6,8	6,2	6,5	(5,5; 7,5)
PvdA	5,7	9,5	9,5	9,7	8,7	8,0	8,4	8,7	8,7	8,9	7,1	7,9	8,3	8,8	8,1	8,6	(7,4; 9,8)
CU	3,4	4,1	5,0	4,8	4,9	4,4	4,6	4,6	4,7	3,8	5,1	4,6	4,5	3,6	3,7	3,8	(3; 4,6)
PvdD	3,2	4,0	4,2	3,5	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1	3,2	2,7	3,3	3,4	3,9	3,5	(2,7; 4,3)
50+	3,1	6,6	5,0	0,7	1,0	0,5	1,3	1,0	1,1	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9	1,6	1,8	(1,2; 2,4)
SGP	2,1	2,6	2,8	3,1	3,1	2,9	2,2	2,5	2,3	2,4	2,3	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	(1,8; 3,2)
DENK	2,1	0,9	0,7	0,7	0,4	0,5	0,7	1,3	1,3	0,8	0,8	0,9	1,9	1,9	1,8	1,9	(1,3; 2,5)
FvD	1,8	9,8	7,7	8,2	7,4	7,9	6,7	4,8	4,1	2,9	2,9	2,9	2,5	2,6	3,2	2,9	(2,2; 3,6)
JA21											1,3	1,5	1,1	2,0	1,7	1,6	(1,1; 2,1)
Volt														0,7	1,6	2,3	(1,7; 2,9)
Biji																0,7	(0,3; 1,1)
Anders ⁴	0,6	0,4	0,3	0,8	0,4	0,4	0,7	0,8	0,5	0,4	0,1	1,0	2,1	1,3	2,0	2,0	(1,4; 2,6)
Waarvan:																	
BBB																0,5	(0,2; 0,8)
CO																0,4	(0,1; 0,7)
NIDA																0,2	(0; 0,4)
PP																0,3	(0,1; 0,5)
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

⁴ Geen van de overige partijen komt boven de kiesdrempel uit. De BoerBurgerBeweging (0,5%) en Code Oranje (CO, 0,4%) zitten dicht tegen de kiesdrempel aan: de onzekerheidsmarges komen net boven de kiesdrempel uit (0,7%).

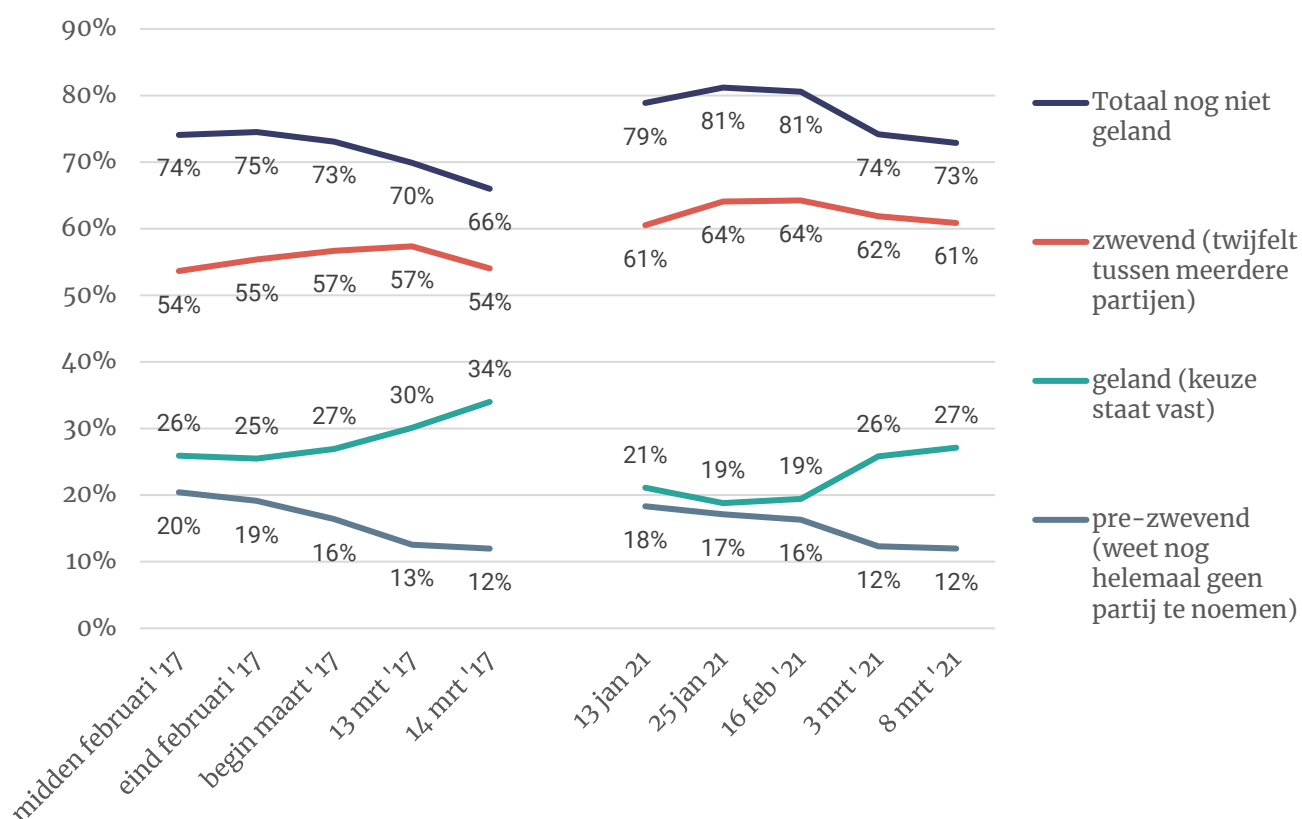

1.2 Aandeel zwevende kiezers

Op dit moment is 27 procent van alle kiezers die denken te gaan stemmen, ‘geland’: ze hebben een partij van eerste voorkeur en weten zeker op hen te gaan stemmen. Ongeveer drie kwart van de kiezers is dus nog ‘zwevend’ (73%). Dat is – twee weken voor de verkiezingen – precies evenveel als hetzelfde moment voorafgaand aan de TK-verkiezingen van 2017. De manier waarop het zich ontwikkelt loopt ook evenredig aan die van 4 jaar geleden.

Zweven betekent overigens niet dat men helemaal niet weet wat te gaan stemmen: 61 procent heeft een eerste voorkeur maar overweegt ook nog andere partijen, 12 procent weet het helemaal nog niet.

Figuur 1.1 – Aandeel zwevende kiezers op drie manieren berekend

1.3 Partij van tweede (of derde) voorkeur

Ongeveer drie op de tien kiezers met een eerste voorkeurspartij is 'geland': 31 procent zegt geen andere partij te overwegen. Een maand geleden was dat nog 22 procent.

Van de huidige VVD-kiezers zegt 44 procent dat deze keuze vast staat. Voor 25 procent van de VVD-kiezers komt ook het CDA in aanmerking.

Tabel 1.4 - Andere partijen die worden overwogen door mensen die weten waarop te stemmen. "Zijn er andere partijen die voor u in aanmerking komen om op te stemmen?" (in procenten)

Basis: heeft eerste voorkeur (n=2.168)

	Huidige stemvoorkeur																
	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+*	SGP	DENK*	FvD	JA21*	Volt*	
Geen andere partij	31	44	31	22	17	20	35	28	29	27	38	50	23	42	16	23	
VVD	10	0	10	32	21	5	3	6	13	5	16	5	3	5	17	6	
PVV	5	9	0	2	0	2	7	2	4	2	2	9	3	19	33	0	
CDA	11	25	5	0	13	2	5	6	27	3	13	3	0	4	15	4	
D66	11	14	2	15	0	29	8	22	6	10	5	0	6	2	0	42	
GL	11	4	0	2	35	0	18	31	11	27	4	0	26	0	0	33	
SP	8	2	12	3	9	19	0	20	1	23	0	2	22	4	11	6	
PvdA	10	2	2	8	26	32	24	0	10	13	14	2	17	0	0	28	
CU	6	6	2	23	4	2	4	5	0	4	0	30	0	0	0	11	
PvdD	6	2	3	2	8	23	13	8	6	0	2	0	10	3	0	10	
50 Plus	3	4	3	5	3	2	6	2	1	0	0	2	0	0	9	0	
SGP	2	1	2	4	0	0	0	0	9	2	2	0	0	3	5	0	
DENK	1	0	1	0	0	3	0	3	0	2	0	2	0	0	0	0	
FvD	4	2	21	0	0	0	0	0	0	4	2	3	3	0	14	0	
JA21	4	6	14	2	0	0	1	0	1	0	5	3	0	8	0	0	
Volt	1	0	1	0	2	6	0	0	0	6	0	2	0	0	0	0	
Bij1	4	3	1	2	15	10	0	4	1	3	3	0	0	0	0	8	
BBB	1	1	1	1	0	0	0	0	0	2	0	1	0	13	3	0	
CO	2	1	6	1	0	0	3	0	0	0	3	0	0	7	17	5	
NIDA	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	12	0	0	0	
PP	1	0	2	0	1	1	2	1	0	2	2	0	0	0	0	2	
Anders	1	0	1	0	2	2	1	0	1	1	0	0	3	2	3	5	
Weet ik niet	7	7	8	6	5	6	7	5	10	13	11	3	15	10	11	2	
N =	2.168	490	256	216	219	161	138	185	82	75	38	54	41	63	34	49	

* Cijfers indicatief; n < 50

Bron: I&O Research, 8 maart 2021

1.4 Stemgedrag 2021 vs. stemgedrag 2017

Ten opzichte van 2017 weten met name de SGP, ChristenUnie en VVD kiezers vast te houden. Een groot aandeel van de kiezers die in 2017 op deze partijen stemde, zou dit nu weer doen. Daarna volgt een groep partijen waarvan (ruim) de helft van de kiezers in 2017 nu weer op deze partij zou stemmen: CDA (53%), D66 (55%), GroenLinks (47%), SP (50%) en PvdD (58%). Een meerderheid van de kiezers die in 2017 op FvD of 50Plus stemden zou dat nu niet weer doen. Een aantal partijen doet bij deze Tweede Kamerverkiezingen voor het eerst mee. Volt haalt op dit moment drie zetels en trekt met name kiezers die in 2017 op D66 of GroenLinks stemden en in mindere mate ook kiezers die in 2017 op de PvdA of PvdD stemden. De kiezers van Bij1 stemden in 2017 op GroenLinks, de SP of ChristenUnie. Een aantal partijen, de BoerBurgerBeweging, Code Oranje en de Piratenpartij, haalt op dit moment tussen de 0,3 procent en 0,5 procent van de stemmen. Hiermee bevinden ze zich vlakbij de kiesdrempel en maken ze kans op een zetel. In totaal weet 12 procent nog geheel niet op welke partij ze nu zouden stemmen. Kiezers die bij de vorige verkiezingen op SP of 50Plus weten relatief vaak nog niet waar ze nu op zouden stemmen.

Tabel 1.5 – Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen? Naar stemgedrag TK2017.

Stemgedrag Tweede Kamerverkiezingen 2017													
Stemgedrag nu	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+	SGP	FvD
VVD	20%	77%	5%	15%	8%	1%	1%	4%	6%	1%	11%		7%
PVV	10%	2%	69%	6%	0%	1%	2%	1%		1%	7%	4%	30%
CDA	9%	5%	1%	53%	3%		4%	3%	3%		8%	2%	5%
D66	9%	2%	1%	1%	55%	8%	5%	8%	1%	3%	4%		1%
GL	6%	1%	1%	1%	6%	47%	4%	5%	3%	10%			2%
SP	6%		1%	1%	1%	4%	50%	1%		3%	6%	2%	
PvdA	7%	0%	1%	3%	5%	16%	8%	65%	2%	6%	11%		
CU	3%	1%	1%	5%	1%	1%			72%	1%	1%	2%	2%
PvdD	3%	0%	0%		2%	5%	2%			58%	2%		1%
50 Plus	2%	1%	2%		0%	1%	1%	1%		1%	16%		
SGP	2%	0%	1%						5%			85%	
DENK	2%												
FvD	3%	1%	7%	1%	1%		3%	1%		2%	2%		25%
Volt	2%	1%			5%	4%	1%	2%		2%			
JA21	1%	1%	2%	1%			1%				12%	2%	6%
Bij1	1%				0%	2%	1%		1%				
BBB	0,5%	0%	1%	1%									3%
Code Oranje	0,3%			0%		0%							4%
NIDA	0,1%			1%									
Piratenpartij	0,3%									3%	2%		1%
Andere partij	1%	0%	1%	1%	0%		1%				2%		2%
Blanco	0%	0%										2%	
Weet ik niet	12%	5%	8%	10%	11%	9%	16%	9%	6%	8%	17%	2%	10%
Wil niet zeggen	1%			0%									1%

1.5 Stemmotieven: inhoud wordt iets belangrijker

Waarom stemmen kiezers op een partij? We schreven vorige maand dat inhoudelijke motivatie de eerste voorwaarde is om kiezers op een partij te laten stemmen, maar op dat moment leken twee andere motieven doorslaggevend: de partij moet (kunnen) zorgen voor een stabiel bestuur en de lijsttrekker moet vertrouwen wekken.

Dat is nog steeds het geval, maar de inhoud lijkt iets terrein te winnen. 63 procent noemt de standpunten van de partij als motief om op die partij te stemmen (was in februari 58%), terwijl “zorgt voor een stabiel bestuur” minder belangrijk werd (van 35 naar 28%).

Ook het aandeel dat de online stemhulp noemt nam toe: van 6 naar 16 procent.

Sommige partijen hebben hier meer aan dan andere partijen: zo noemt 24 procent van de GroenLinks-kiezers de online stemhulpen. SP-kiezers noemen in maar acht procent van de gevallen dat ze hun stem baseren op een online stemadvies.

Tabel 1.6 – Wat is of zijn voor u de belangrijkste reden(en) om op uw voorkeurspartij te stemmen?

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21
	%	%	%	%
Standpunten	49	59	58	63
Ideologie	37	42	45	42
Lijsttrekker	21	12	34	32
Komt op voor mensen als ik	25	29	34	29
Stabiel bestuur NL	23	23	35	28
Online stemhulp	10	5	6	16
Voert goed oppositie	12	14	16	14
Uit gewoonte	12	13	12	12
Strategisch slim	9	9	11	11
Tegen andere partijen	9	9	8	8
Komt op voor regio	2	3	4	3
Goede peilingen	3	3	4	3
Slechte peilingen	1	0	0	1

Tabel 1.6 – Stemmotieven februari 2017 > 10 maart 2020 > 2 februari 2021 > 8 maart 2021.

	TOTAAL				VVD				PVV				CDA				D66			
	feb 17 %	mrt 20 %	feb 21 %	mrt 21 %	feb 17 %	mrt 20 %	feb 21 %	mrt 21 %	feb 17 %	mrt 20 %	feb 21 %	mrt 21 %	feb 17 %	mrt 20 %	feb 21 %	mrt 21 %	feb 17 %	mrt 20 %	feb 21 %	mrt 21 %
Stand- punten	49	59	58	63	48	56	53	50	42	53	61	58	39	41	47	46	59	76	73	77
Ideologie	37	42	45	42	27	29	34	26	35	39	39	35	32	35	33	30	38	46	57	49
Stabiel bestuur NL	23	23	35	28	57	54	65	59	5	9	12	9	51	44	55	53	33	28	30	27
Komt op voor mensen als ik	25	29	34	29	23	20	30	20	43	36	48	44	24	15	31	20	16	21	28	21
Lijst- trekker	21	12	34	32	37	26	57	54	15	14	33	26	18	4	38	26	31	7	41	43
Voert goed oppositie	12	14	16	14	2	2	6	3	18	30	45	44	19	6	6	4	19	4	5	2
Uit gewoonte	12	13	12	12	26	14	11	18	4	13	6	8	19	30	19	19	15	23	13	10
Strate- gisch slim	9	9	11	11	22	17	21	17	4	3	6	7	18	15	20	14	12	7	9	13
Tegen andere partijen	9	9	8	8	11	9	11	8	23	14	11	18	6	7	4	6	3	6	3	3
Online stemhulp	10	5	6	16	11	6	7	13	6	0	5	13	8	7	5	13	8	8	8	20
Komt op voor regio	2	3	4	3	1	1	1	1	3	2	4	2	5	13	11	10	0	6	1	1
Goede peilingen	3	3	4	3	4	4	10	6	6	5	6	3	4	2	5	5	3	1	0	4
Slechte peilingen	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1

Tabel 1.7 – Stemmotieven februari 2017 > 10 maart 2020 > 2 februari 2021 > 8 maart 2021

	GL				SP				PvdA				CU				PvdD			
	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21	feb 17	mrt 20	feb 21	mrt 21
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Standpunten	66	77	75	81	60	57	52	70	52	50	59	70	68	62	75	64	63	72	80	69
Ideologie	62	66	75	63	49	49	50	51	46	45	62	47	59	55	69	57	72	78	78	64
Stabiel bestuur NL	7	2	10	6	5	3	5	5	32	20	32	20	28	42	47	36	3	1	4	4
Komt op voor mensen als ik	36	10	23	21	49	50	49	50	23	12	28	27	17	18	30	23	13	3	8	20
Lijsttrekker	16	13	20	12	16	6	9	18	20	28	38	35	24	27	30	29	13	12	15	8
Voert goed oppositie	24	20	25	20	23	19	34	33	1	0	4	11	2	3	2	1	15	10	28	20
Uit gewoonte	1	1	5	8	3	8	7	12	3	19	23	17	15	1	8	15	5	0	1	8
Strategisch slim	7	7	8	11	7	12	5	4	7	5	9	10	3	3	3	8	6	5	14	1
Tegen andere partijen	8	6	13	4	11	10	13	5	28	17	25	4	14	5	15	2	4	8	5	8
Online stemhulp	10	9	6	24	4	2	5	8	6	9	10	19	1	8	5	14	2	4	3	18
Komt op voor regio	10	11	16	1	13	3	3	6	11	5	3	3	15	5	6	3	12	4	3	2
Goede peilingen	4	3	0	2	0	1	2	1	1	4	1	2	1	1	3	1	4	1	0	1
Slechte peilingen	0	0	0	0	0	0	0	1	10	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	1

2 Issues

2.1 Belangrijkste thema's voor de verkiezingen

Net als een maand geleden worden gezondheidszorg, woningmarkt en klimaat & duurzaamheid het vaakst genoemd als belangrijkste onderwerpen bij de verkiezingen. We zagen in hoofdstuk 1 dat er weer iets meer naar politiek inhoudelijk wordt gestemd. Dit zien we ook bij deze vraag: de belangrijkste inhoudelijke kwesties groeiden iets aan belang, terwijl het aanpakken van de coronacrisis minder vaak wordt genoemd (van 21 naar 15%).

Tabel 2.1 - Belangrijkste onderwerpen bij de volgende Tweede Kamerverkiezingen.

“Aan welke van onderstaande onderwerpen vindt u dat politieke partijen bij de volgende Tweede Kamerverkiezingen extra aandacht moeten besteden?” (% maximaal 3 antwoorden mogelijk)

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=2.013)

	2 feb 2021	8 mrt 2021	verschil
Gezondheidszorg	33%	35%	+2
Woningmarkt / betaalbare woningen / huren	28%	32%	+4
Duurzaamheid / klimaat / milieu	27%	31%	+4
Onderwijs	20%	21%	+1
Sociale voorzieningen / armoede(bestrijding)	18%	18%	0
Economie	18%	17%	-1
Veiligheid / tegengaan criminaliteit	21%	15%	-6
Immigratie en asiel	14%	15%	+1
Het aanpakken van de coronacrisis	21%	15%	-6
Normen en waarden	19%	14%	-5
Werkgelegenheid	11%	12%	+1
Europese Unie	6%	9%	+3
Overheidsfinanciën	7%	8%	+1
Ethische zaken (euthanasie, abortus, homohuwelijk, etc.)	4%	6%	+2
Inspraak en democratie	5%	5%	0
Dierenwelzijn	6%	5%	-1
Relatie tussen autochtone Nederlanders en migranten	4%	5%	+1
Tegengaan van racisme	6%	4%	-2
Dreiging van terrorisme	4%	4%	0
Leefbaarheid in de wijken	4%	3%	-1
Kunst / cultuur	3%	3%	0
Verkeer en (openbaar) vervoer	3%	2%	-1
Religieuze zaken	2%	1%	-1
Anders:	3%	2%	-1
Weet ik niet	1%	1%	

Tabel 2.2 - Onderwerpen die een rol spelen bij de partijkeuze, naar partijvoorkeur.

“Aan welke van onderstaande onderwerpen vindt u dat politieke partijen bij de volgende Tweede Kamerverkiezingen extra aandacht moeten besteden?”(%, maximaal drie antwoorden mogelijk)

Basis: iedereen (n=2.576)

	NL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 +	SGP	DEN K	FVD	JAZ1	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Gezondheidszorg	35	28	33	42	31	29	54	32	27	21	55	33	22	34	24	14
Woningmarkt / betaalbare woningen / huren	32	23	25	30	31	33	54	48	33	28	39	14	38	22	20	25
Duurzaamheid / klimaat / milieu	31	18	4	21	63	75	26	40	43	76	15	9	8	3	9	82
Onderwijs	21	18	6	22	42	30	16	23	16	23	10	19	25	10	6	22
Sociale voorzieningen / armoede(bestrijding)	18	5	12	14	11	30	52	43	31	14	23	6	24	10	4	17
Economie	17	41	7	23	14	6	4	5	8	4	14	8	13	13	5	10
Veiligheid / tegengaan criminaliteit	15	25	29	20	6	2	9	8	16	2	26	14	9	5	28	2
Immigratie en asiel	15	14	62	10	4	3	3	5	12	4	14	10	5	34	56	1
Het aanpakken van de coronacrisis	15	27	15	13	10	9	7	7	6	11	9	16	14	34	6	13
Normen en waarden	14	15	18	25	9	7	10	8	30	7	25	46	9	16	19	3
Werkgelegenheid	12	20	3	17	7	4	20	14	9	1	14	6	17	11	10	0
Europese Unie	9	6	19	7	17	5	2	7	1	2	0	3	3	30	32	55
Overheidsfinanciën	8	16	5	13	5	3	4	3	9	3	9	9	11	8	6	2
Ethische zaken (euthanasie, abortus, homohuwelijk, etc.)	6	2	2	2	17	9	1	4	19	3	8	49	3	3	3	9
Inspraak en democratie	5	3	9	2	6	4	5	3	4	5	0	2	0	47	9	4
Dierenwelzijn	5	3	4	0	2	6	2	1	1	51	4	0	0	0	3	3
Relatie tussen autochtone Nederlanders en migranten	5	2	9	3	3	5	4	8	2	2	0	3	17	1	13	8
Tegengaan van racisme	4	3	2	2	4	11	5	5	5	2	0	0	30	2	3	7
Dreiging van terrorisme	4	5	16	4	0	0	2	2	4	3	11	5	0	0	3	0
Leefbaarheid in de wijken	3	2	4	2	2	0	5	6	6	3	10	5	0	0	11	2
Kunst / cultuur	3	1	1	0	5	7	2	7	1	7	0	4	0	2	0	2
Verkeer en (openbaar) vervoer	2	4	2	3	1	3	2	3	3	4	3	2	0	0	3	0
Religieuze zaken	1	0	0	1	1	0	0	0	6	2	0	24	10	0	0	0
Iets anders	2	1	2	2	1	2	3	2	1	6	0	2	0	1	0	9
Weet ik niet	1	2	0	3	0	0	1	1	1	1	0	1	5	0	3	0

2.2 Politieke hangijzers

We legden 18 stellingen voor over een aantal electorale kwesties die terugkomen in verkiezingsprogramma's en de campagne.

Hieruit blijkt dat er – *per saldo*⁵ – draagvlak is voor het volgende:

- De overheid moet zorgen voor voldoende, goede en betaalbare woningen voor mensen met lage en middeninkomens (85% 'mee eens').
- Ouderen die vinden dat hun leven voltooid is, mogen met professionele hulp een einde aan hun leven maken (73%).
- Studenten moeten weer een basisbeurs van de overheid krijgen (studiefinanciering die niet terugbetaald hoeft te worden) (72%).
- Het minimum uurloon moet omhoog van 10 naar 14 euro (71%).
- Nederlanders die 150.000 euro per jaar of meer verdienen moeten meer belasting gaan betalen dan ze nu doen (70%).
- Moslims en mensen met een migratieachtergrond moeten zich volledig aanpassen aan de Nederlandse manier van leven (64%).
- Er moeten hogere gevangenisstraffen komen (60%).
- De AOW-leeftijd moet terug naar 65 jaar (i.p.v. 67 jaar of hoger) (60%).
- Het eigen risico in de zorg moet worden afgeschaft (57%).
- Zwarte Piet hoort bij een Nederlandse traditie, daar moet je vanaf blijven (55%).
- Nederland moet in 2050 volledig zijn omgeschakeld op duurzame energie (wind, zon, water, etc.) (48%).
- Kinderopvang moet gratis worden voor iedereen (46%).
- Om de vraag naar energie op te kunnen vangen moeten er kerncentrales gebouwd worden in Nederland (44%).

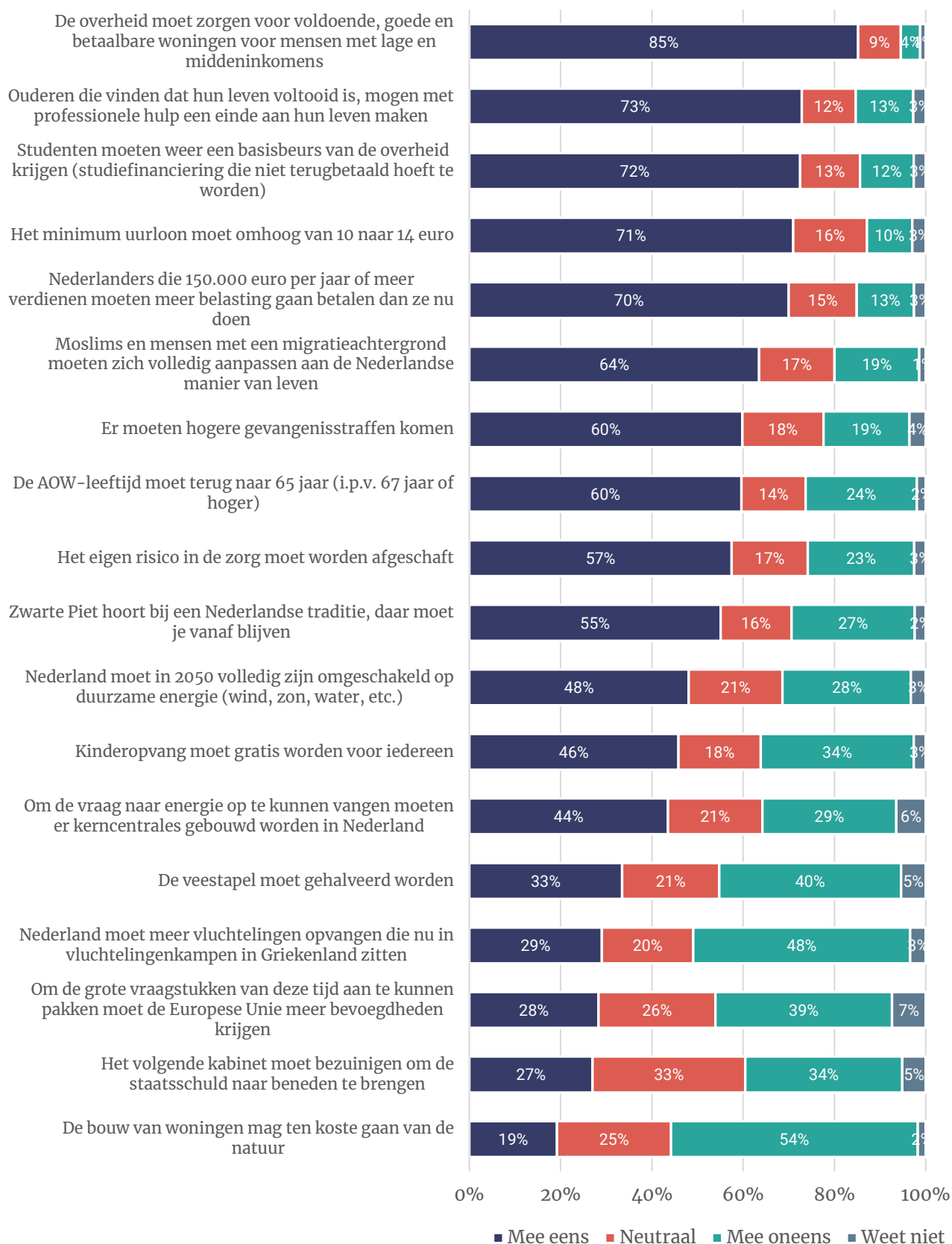
Voor de volgende voorstellen is het aandeel dat het ermee oneens is groter dan het aandeel dat er mee eens is:

- De veestapel moet gehalveerd worden (33% 'eens' / 40% 'oneens').
- Nederland moet meer vluchtelingen opvangen die nu in vluchtelingenkampen in Griekenland zitten (29% / 48%).
- Om de grote vraagstukken van deze tijd aan te kunnen pakken moet de Europese Unie meer bevoegdheden krijgen (28% / 39%).
- Het volgende kabinet moet bezuinigen om de staatsschuld naar beneden te brengen (27% / 34%).
- De bouw van woningen mag ten koste gaan van de natuur (19% / 54%).

⁵ Meer mensen zijn het er mee eens dan oneens.

Figuur 2.1 – In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: n = 2.576

Tabel 2.3 – Stellingen naar partij van eerste voorkeur (% 'mee eens').

Basis: n = 2.576

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP	FvD
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
De overheid moet zorgen voor voldoende, goede en betaalbare woningen voor mensen met lage en middeninkomens	85	78	85	85	92	90	96	93	92	92	79	88
Ouderen die vinden dat hun leven voltooid is, mogen met professionele hulp een einde aan hun leven maken	73	85	72	59	87	78	78	79	24	88	3	73
Studenten moeten weer een basisbeurs van de overheid krijgen (studiefinanciering die niet terugbetaald hoeft te worden)	72	56	59	77	83	88	89	84	66	89	63	82
Het minimum uurloon moet omhoog van 10 naar 14 euro	71	56	69	66	75	84	88	85	72	83	56	67
Nederlanders die 150.000 euro per jaar of meer verdienen moeten meer belasting gaan betalen dan ze nu doen	70	51	67	71	77	85	90	84	84	77	66	66
Moslims en mensen met een migratieachtergrond moeten zich volledig aanpassen aan de Nederlandse manier van leven	64	76	96	75	38	23	62	54	62	50	81	79
Er moeten hogere gevangenisstraffen komen	60	73	90	63	30	28	59	38	52	42	84	75
De AOW-leeftijd moet terug naar 65 jaar (i.p.v. 67 jaar of hoger)	60	50	82	51	29	41	85	57	55	71	62	87
Het eigen risico in de zorg moet worden afgeschaft	57	37	81	49	36	58	85	64	54	66	42	68
Zwarte Piet hoort bij een Nederlandse traditie, daar moet je vanaf blijven	55	65	94	66	20	15	59	36	52	32	76	78
Nederland moet in 2050 volledig zijn omgeschakeld op duurzame energie (wind, zon, water, etc.)	48	37	15	40	81	87	58	64	62	80	27	8
Kinderopvang moet gratis worden voor iedereen	46	28	36	44	65	62	58	63	42	53	14	43
Om de vraag naar energie op te kunnen vangen moeten er kerncentrales gebouwd worden in Nederland	44	62	61	52	35	18	19	28	31	21	47	60
De veestapel moet gehalveerd worden	33	23	10	15	61	72	37	51	30	80	9	10
Nederland moet meer vluchtelingen opvangen die nu in vluchtelingenkampen in Griekenland zitten	29	14	3	25	50	66	38	55	58	50	19	4
Om de grote vraagstukken van deze tijd aan te kunnen pakken moet de Europese Unie meer bevoegdheden krijgen	28	30	11	26	51	48	15	44	19	26	3	5
Het volgende kabinet moet bezuinigen om de staatsschuld naar beneden te brengen	27	32	27	30	27	17	19	16	36	22	48	33
De bouw van woningen mag ten koste gaan van de natuur	19	27	22	23	12	10	18	17	13	6	20	12

3 Tevredenheid kabinet-Rutte III

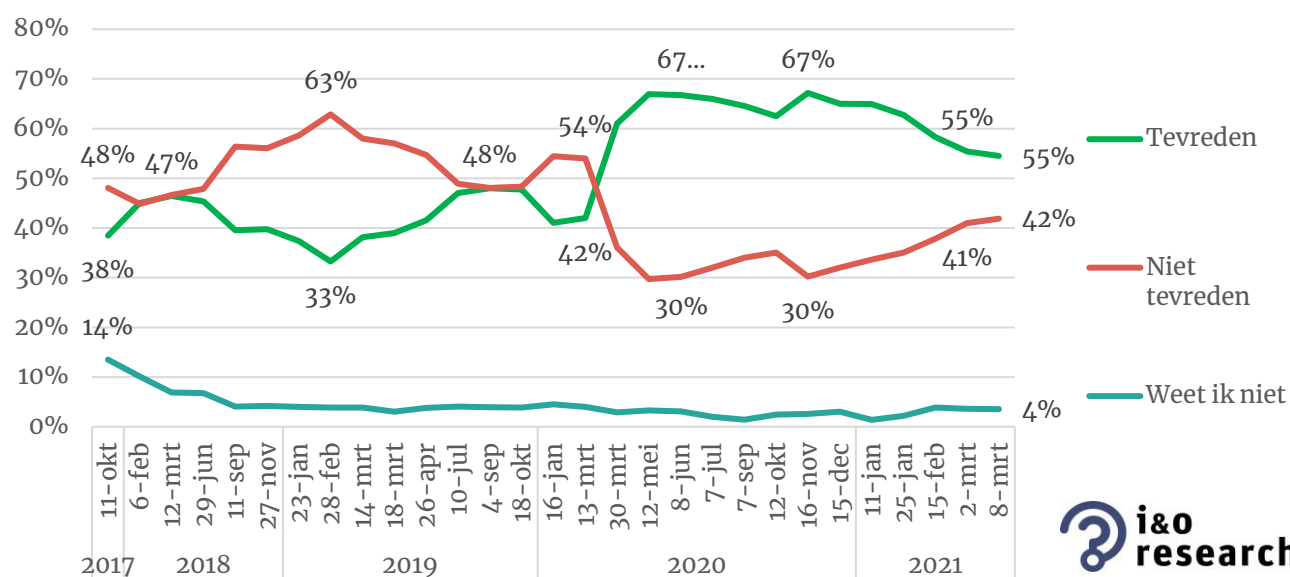
3.1 Tevredenheid met kabinet Rutte III lijkt te stabiliseren

De tevredenheid met het (inmiddels demissionaire) kabinet nam sinds november vorig jaar gestaag af: toen was 67 procent nog tevreden met het kabinet Rutte-III, inmiddels is dat nog 55 procent – net als vorige week.

Inmiddels zijn vier op de tien Nederlanders ontevreden met het kabinet (42%). In november van vorig jaar was dit nog 30 procent.

Figuur 3.1 – Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” Basis: totale steekproef (N=2.576)

Bron: I&O Research, maart 2021

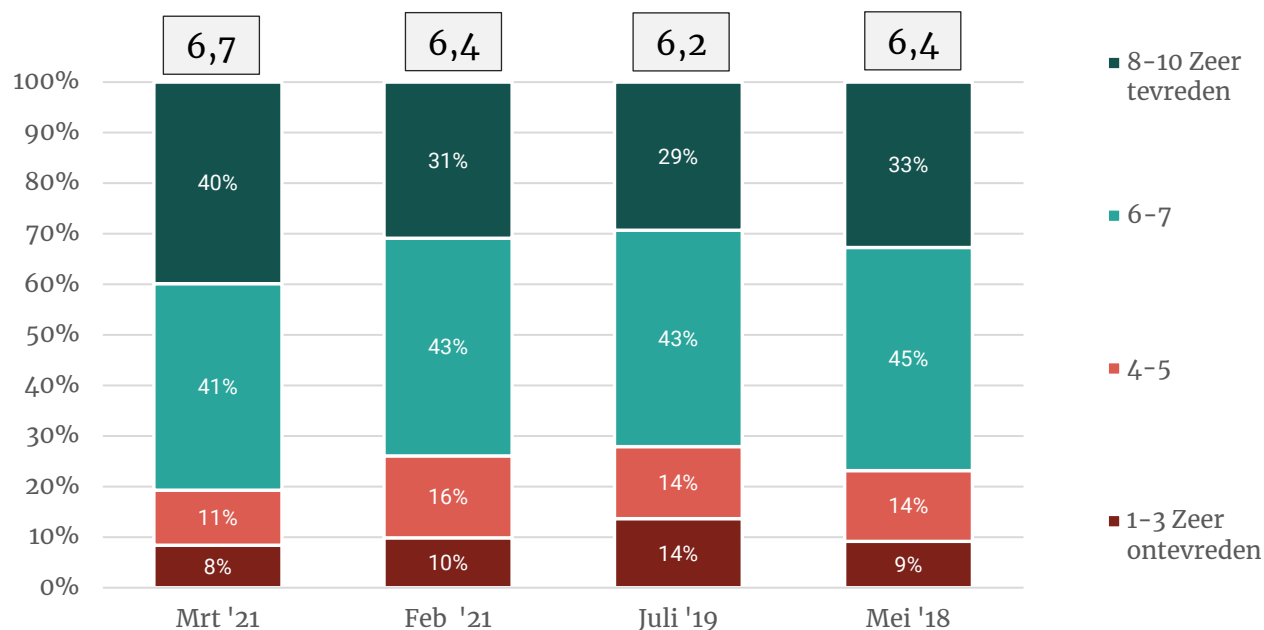

3.2 Democratische tevredenheid stabiel over de jaren

De democratische tevredenheid is gestegen in de afgelopen maand: van gemiddeld een 6,4 in februari naar een 6,7 nu. Vier op de tien Nederlanders zouden de democratie nu een 8 of hoger geven.

Figuur 2.2 – Hoe tevreden bent u met de manier waarop de democratie werkt in Nederland? Kunt u dit aangeven op een schaal van 1 tot 10? Hier wordt het democratische systeem ‘in de praktijk’ bedoeld.

Basis: Maart 2021, n = 2.576; Februari 2021, n = 2.199; Juli 2019, n = 2.146; Mei 2018, n = 1.573

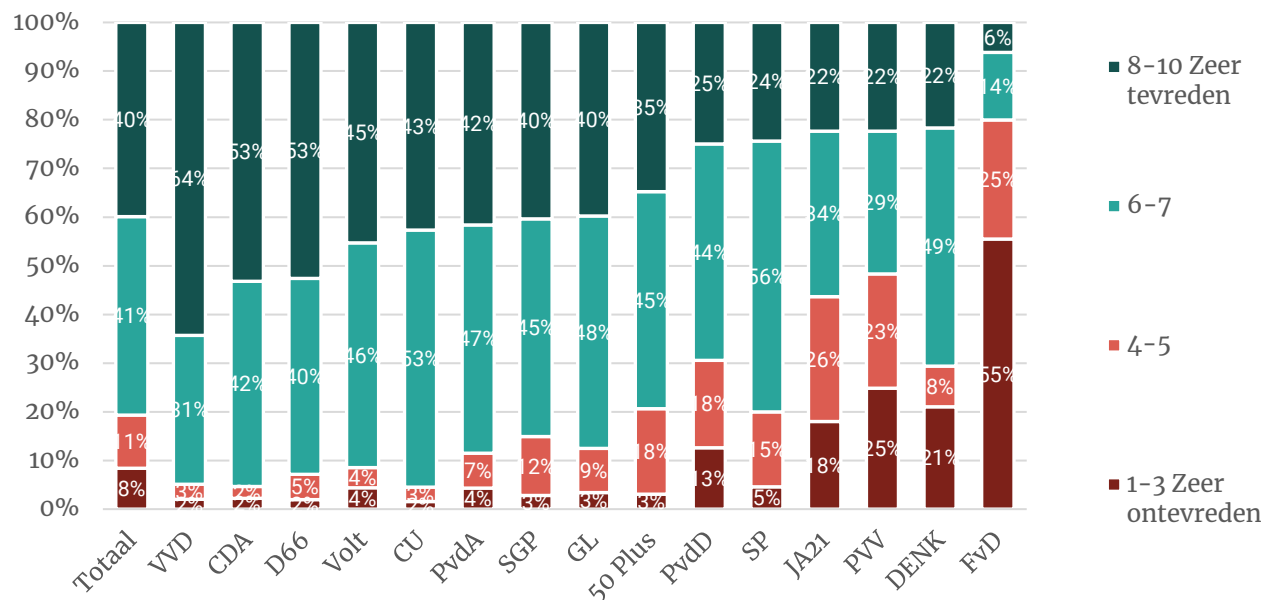

FvD-kiezers fors ontevredener dan andere kiezersgroepen

Liefst 80 procent van de FvD-kiezers geeft de democratie een 5 of lager: 55 procent geef zelfs een drie of lager. Onder alle ander kiezersgroepen geeft een minderheid van de kiezers een 5 of lager (VVD: 5% / PVV: 4,8%).

Figuur 3.3 – Democratische tevredenheid naar huidige stemvoorkeur

Basis: n = 2.576

4 Volgende coalitie

4.1 Gehoopte coalitie

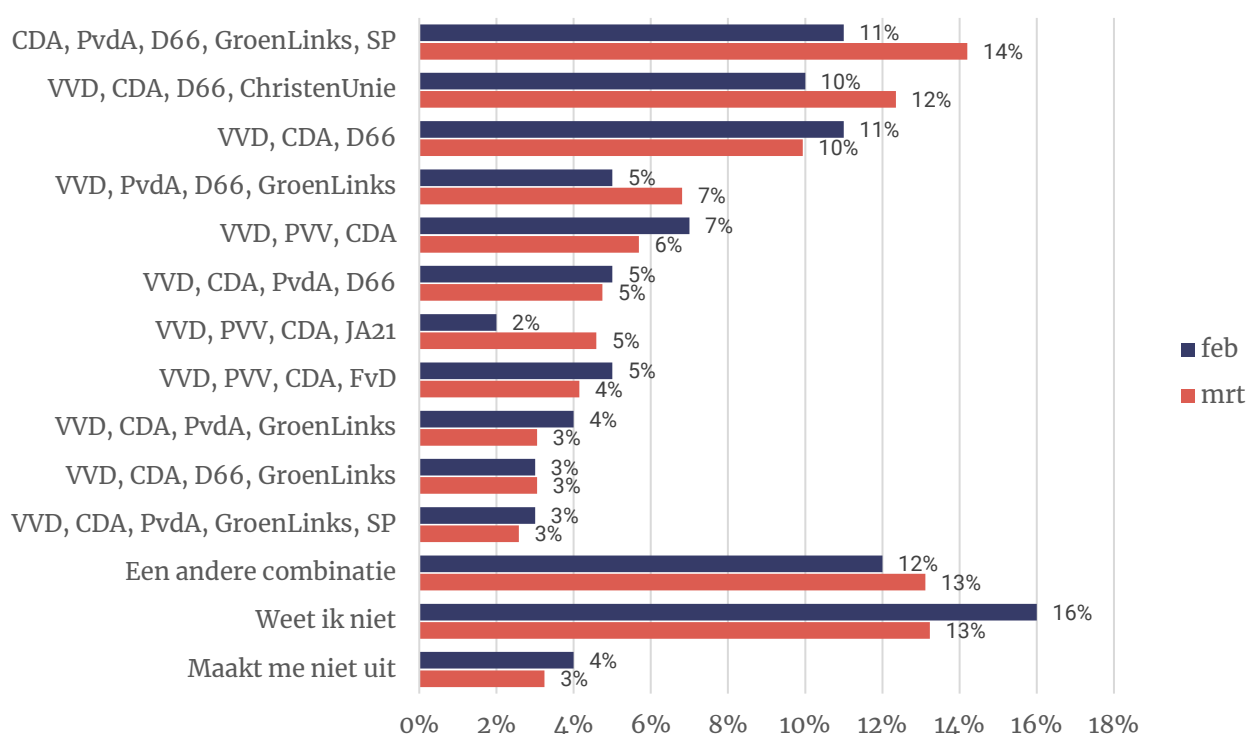
De voorkeuren voor een volgende coalitie zijn bijna zo divers als het aanbod van partijen.

Drie coalities hebben de voorkeur: “CDA-PvdA-D66-GroenLinks-SP” (14%), “VVD-CDA-D66-ChristenUnie” (de huidige coalitie dus; 12%) en “VVD-CDA-D66” (10%).

De coalities “CDA-PvdA-D66-GroenLinks-SP” en de huidige coalitie zijn iets populairder geworden, maar het beeld is verder vergelijkbaar met dat van vorige maand.

Figuur 3.1 – Na de Tweede Kamerverkiezingen zal er een nieuwe regering worden gevormd. Hieronder ziet u een aantal combinaties die volgens de laatste peilingen een meerderheid zouden kunnen halen. Welke combinatie van partijen hoopt u dat samen een regering gaat vormen na de volgende verkiezingen?

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

De huidige coalitie van Rutte III krijgt van de meerderheid dus niet de voorkeur, ondanks het nog altijd positieve eindrapport (zie par. 3.1). Een meerderheid van de CU-kiezers (56%) gaat het liefst verder met deze coalitie en ook CDA-kiezers noemen deze combinatie het vaakst (37%). VVD-kiezers daarentegen noemen (iets) vaker de combinatie zonder de ChristenUnie (33 om 27%).

De centrum-linkse coalitie CDA-PvdA-D66-GroenLinks-SP ligt vooral goed bij de linkse kiezers, maar D66- en, met name, CDA-kiezers moeten er niet heel veel van hebben.

D66-kiezers zijn sowieso het meest verdeeld over wie de favoriete coalitiepartners zijn: er zijn vijf combinaties die door meer dan tien procent worden genoemd, waarvan de combinatie VVD-PvdA-D66-GL bovenaan staat met 23 procent.

PVV-kiezers willen het liefst een coalitie met CDA en VVD, eventueel aangevuld met FvD of JA21.

D66-kiezers zien het meest in een coalitie met de VVD, dan wel met CDA, dan wel met PvdA of GroenLinks. SP-kiezers spreken zich in meerderheid (57%) uit voor een centrum-links kabinet zonder de VVD. Ook onder kiezers van GL (43%) en PvdA (40%) heeft deze combinatie de duidelijke voorkeur. Deze percentages zijn toegenomen sinds afgelopen maand: linkse kiezers willen vaker een kabinet zonder VVD.

Tabel 4.1 – Favoriete coalitie mrt 2021

Na de Tweede Kamerverkiezingen zal er een nieuwe regering worden gevormd. Hieronder ziet u een aantal combinaties die volgens de laatste peilingen een meerderheid zouden kunnen halen. Welke combinatie van partijen hoopt u dat samen een regering gaan vormen na de volgende verkiezingen?

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+	SGP	Denk	FvD	JA21	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
CDA, PvdA, D66, GL, SP	14	0	1	5	17	43	57	40	7	23	10		15	2		21
VVD, CDA, D66, CU	12	27		37	3	1		0	56			40		2		2
VVD, CDA, D66	10	33		20	16	0		1		1			3			2
VVD, PvdA, D66, GL	7	2			23	20	1	18	1	7	2	4	10			23
VVD, PVV, CDA	6	9	22	4	1			1			19	8			3	
VVD, CDA, PvdA, D66	5	5	1	11	12	1	1	9		2	2		6		3	4
VVD, PVV, CDA, JA21	5	3	19	1	1					1	2	6	3	2	71	
VVD, PVV, CDA, FvD	4	1	23	2			1	1	2	1	3	1		34	3	
VVD, CDA, PvdA, GL, SP	3	1	0	2		3	15	7	1	2	6		13			
VVD, CDA, D66, GL	3	4		2	14	5		0		1	5		3			5
VVD, CDA, PvdA, GL	2	1	1	4	1	6	1	7			2	3	3		3	
Andere combinatie	13	7	23	7	9	13	15	7	17	31	15	18	21	44	7	29
Weet ik niet	13	6	9	6	3	7	7	5	14	25	31	19	15	15	9	10
Maakt me niet uit	3	1	1	1	1	1	2	2	2	5	2		8			3

4.2 Verwachte coalitie

Ruim een kwart verwacht een voorzetting van het huidige kabinet (28%).

Het merendeel van de kiezersgroepen verwacht deze optie (VVD-CDA-D66-CU) na de verkiezingen. Als we rekenen met de laatste I&O zetelpeiling (zie par. 1.1) zou dat dan een minderheidskabinet worden, aangezien deze combinatie daar opgeteld 73 zetels zou hebben (zie ook tabel 4.3).

Een kleiner deel verwacht dat VVD, CDA en D66 zonder de ChristenUnie verder gaan (15%).

Een versie met een linkse partij erbij wordt minder vaak verwacht. De optie “over links”, zonder de VVD (CDA-PvdA-D66-GL-SP), wordt amper genoemd. Linkse kiezers hopen dus op deze combinatie maar haast niemand verwacht dat deze er gaat komen.

Een kwart van de Nederlanders weet niet wat te verwachten na de verkiezingen.

Tabel 4.2 – Verwachte coalitie

En van welke partijen verwacht u dat ze samen een regering gaan vormen na de verkiezingen?

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+	SGP	DENK	FvD	JA21	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
VVD, CDA, D66, CU	28	38	20	48	28	28	22	33	40	20	23	31	14	15	27	40
VVD, CDA, D66	15	25	7	19	20	12	17	13	5	11	3	9	14	9	3	12
VVD, CDA, PvdA, D66	7	5	5	5	11	8	9	10	4	9	2	5		5	11	15
VVD, CDA, D66, GL	4	4	4	2	9	6	5	2	4	8		2	11	5	10	1
VVD, CDA, PvdA, GL	4	3	4	3	1	10	6	7	4	8	3	2	3	9	10	4
VVD, PVV, CDA	3	2	10	1	2	4	2	1		1	6	6	7	4		
VVD, CDA, PvdA, GL, SP	3	1	4	1	1	3	9	4	2	3		1		1	3	1
VVD, PVV, CDA, FvD	2	0	9	0	1	1	1	0	3		5		3	10		
CDA, PvdA, D66, GL, SP	2	0	1	1	1	3	7	3	1	2	3	2	9			2
VVD, PvdA, D66, GL	2	0	3		2	4		4	2	5	2		3			3
VVD, PVV, CDA, JA21	1	1	4	1	1		1	1			3		3	2	8	
Andere combinatie	1	1	2	0	0		1	1	1				4	13	3	2
Weet ik niet	26	17	26	17	22	19	19	20	30	31	49	42	24	27	24	19
Maakt me niet uit	2	1		1	1	2	1		3	2	2		6			

Tabel 4.3 – Coalitie van eerste voorkeur, verwachte coalitie en opgeteld aantal zetels in I&O-peiling.

	Voorkeur	Verwacht	aantal zetels in I&O-peiling
VVD, CDA, D66, ChristenUnie	12%	28%	73
VVD, CDA, D66	10%	15%	67
VVD, CDA, PvdA, D66	5%	7%	80
VVD, CDA, D66, GL	3%	4%	78
VVD, CDA, PvdA, GL	4%	4%	75
VVD, PVV, CDA	6%	3%	70
VVD, PVV, CDA, JA21	5%	2%	72
CDA, PvdA, D66, GroenLinks, SP	14%	2%	65
VVD, PvdA, D66, GroenLinks	7%	2%	76

4.3 Liefst regeren met...

Als kiezers gevraagd wordt met welke partij of partijen ze willen dat hun eigen partij gaat regeren, wordt andermaal duidelijk hoe weinig voor de hand liggende combinaties er zijn. Het CDA is de favoriete formatiepartner – maar dat is met slechts 36 procent en alleen kiezers van VVD, CU en SGP zien het CDA in meerderheid zitten.

D66 wordt door 32 procent gezien als favoriete coalitiepartij. PvdA- en GL-kiezers noemen D66 in meerderheid. Kiezers van VVD, CDA en PvdD staan ook positief over samenwerking met D66. De achterbannen van SP en CU lopen in mindere mate warm voor deze samenwerking.

De PvdA krijgt 27 procent. Met name GL- (73%) en SP-kiezers (65%) zouden graag met de PvdA regeren, van de D66- (52%) en PvdD-kiezers (50%) is dat ongeveer de helft.

GroenLinks is alleen een serieuze kandidaat voor de PvdA-, SP-, D66-, Volt- en DENK-kiezers. De SP is eigenlijk alleen voor kiezers van PvdA, GL en PvdD acceptabel, maar is wel aantrekkelijker geworden als coalitiepartner (was 13%, nu 18%).

ChristenUnie is alleen echt populair onder de kiezers van SGP (82%) en CDA (43%), maar voor alle overige partijen maar heel beperkt

PVV, PvdD, FvD, 50 PLUS, JA21 en DENK zijn voor bijna niemand de gedroomde coalitiepartners.

De VVD, verreweg de grootste partij in de I&O-zetelpeiling, is een aantrekkelijke partner voor een kwart van de andere kiezersgroepen. Met name CDA-kiezers (72%) maar ook de kiezers van JA21 en Volt zien dat zeker zitten. Maar het enthousiasme over de VVD als regeringspartner is onder D66-kiezers gedaald van 56 naar 40 procent.

Tabel 4.4 – In Nederland bestaat de regering altijd uit meerdere partijen. Stel de partij van uw voorkeur gaat mee onderhandelen over een nieuwe regering. Met welke partij of partijen zou u het liefst willen dat deze partij gaat regeren?

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	Totaal	Huidige stemvoorkeur														
		VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD	JA21	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
CDA	36	75	27	x	34	13	23	26	68	12	49	64	3	10	45	28
D66	32	43	6	38	x	66	28	60	17	40	16	0	19	7	0	0
PvdA	27	12	6	27	52	73	65	x	34	50	26	4	31	0	0	12
GL	24	9	2	8	58	x	48	65	29	64	10	3	31	3	0	83
VVD	24	x	33	72	40	11	8	14	41	10	33	48	11	14	66	71
CU	19	23	11	43	13	10	14	19	x	7	9	82	7	9	7	28
SP	18	3	24	6	15	46	x	51	10	50	22	2	18	26	7	60
PvdD	11	2	8	1	11	41	30	18	3	x	0	0	12	11	0	18
JA21	8	10	25	5	1	2	1	1	0	3	11	13	3	23	x	27
PVV	8	12	0	5	1	1	2	3	3	3	25	11	x	63	51	0
FVD	5	2	35	0	0	0	1	0	2	0	10	8	0	0	15	0
50 Plus	5	4	15	3	1	2	7	4	3	4	x	0	3	11	5	3
SGP	5	4	8	7	0	0	0	0	16	4	5	0	0	23	9	0
Volt	2	4	2	4	16	17	3	10	5	8	0	0	2	1	0	3
DENK	1	0	0	1	0	3	3	4	0	0	0	0	0	7	0	0

4.4 Absoluut niet regeren met...

Als een partij geen favoriete partij is, wil dat nog niet zeggen dat er niet mee mag worden onderhandeld. Dat geldt wel voor FvD, PVV en DENK: een meerderheid van de kiezers (die hier zelf niet op stemmen) vindt dat hun partij hier absoluut niet mee mag gaan regeren. Voor het overige lijken de taboes mee te vallen.

GroenLinks is – van de serieuze coalitiekandidaten – niet erg populair (21%), met name onder de rechts-populistische kiezers. VVD- (30%) en CDA (25%) kiezers sluiten GroenLinks in enige maar niet absolute mate uit.

De SP wordt ook door een kwart van de CDA-kiezers als onmogelijke regeringspartners bestempeld en dat geldt voor drie op de tien VVD-kiezers.

D66 en PvdA worden door respectievelijk 11 en 9 procent uitgesloten, VVD- en CDA-kiezers hebben weinig moeite met sociaalliberalen en sociaaldemocraten.

Ook tegen ChristenUnie spreken maar weinig kiezers hun veto uit.

Tabel 4.5 – En met welke partij of partijen mag de partij van uw eerste voorkeur wat u betreft absoluut niet gaan regeren?

Basis: Nederlanders met een eerste voorkeurspartij (n = 2.168)

	Huidige stemvoorkeur															
	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD	JA21	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
FvD	65	71	21	76	88	84	70	80	81	70	55	38	33	x	40	98
PVV	53	52	x	55	82	85	59	72	70	71	29	25	69	2	0	83
DENK	49	59	56	59	46	32	41	45	48	41	60	52	x	36	72	35
JA21	28	21	10	31	45	38	34	40	31	33	10	18	11	11	x	45
SGP	25	18	18	10	41	43	30	36	8	47	21	x	8	12	14	56
GL	21	30	53	25	2	x	3	7	8	4	19	39	0	47	65	0
PvdD	20	30	29	36	13	3	8	7	13	x	23	33	0	24	45	1
50 Plus	19	19	12	22	25	22	15	24	16	29	x	19	5	9	11	27
SP	16	32	17	23	10	1	x	3	14	7	15	38	3	12	35	2
VVD	14	x	28	2	2	19	38	16	4	47	8	5	15	48	10	14
D66	12	4	44	3	x	0	5	2	3	9	12	60	5	60	41	0
PvdA	10	12	32	7	0	1	1	x	0	2	12	19	6	25	28	0
CU	9	5	19	1	5	11	13	6	x	19	8	2	7	19	15	18
CDA	6	1	15	x	1	3	6	4	0	24	3	0	16	36	0	8

5 Bezuinigen of investeren?

5.1 Weinig animo voor bezuinigen

Met het oog op de coronacrisis en de schulden die de regering daarvoor maakt, hebben we kiezers gevraagd of ze vinden dat het volgende kabinet moet bezuinigen of juist meer moet investeren. Op een 7-puntsschaal konden ze aangeven of er geïnvesteerd moet worden (1-2), moet worden bezuinigd (6-7) of iets ertussenin (3-5). In de I&O-Prinsjesdagpeiling van september 2020 legden we een soortgelijke vraag voor, maar met een iets andere inleiding⁶.

De inleiding was nu als volgt:

De regering gaat naar verwachting in totaal meer dan 57 miljard euro⁷ uitgeven door de aanpak van de coronacrisis en de steunpakketten. De overheid moet hiervoor geld lenen en als gevolg hiervan loopt de staatsschuld verder op.

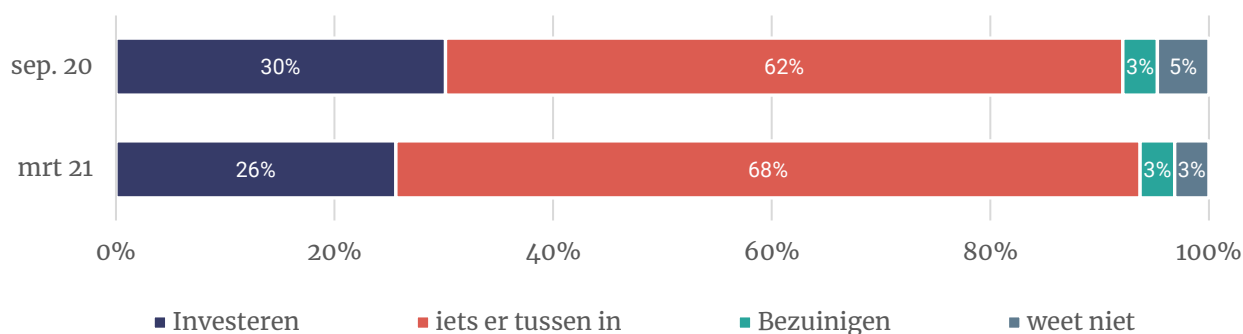
Sommige mensen zijn van mening dat we moeten bezuinigen om de schulden te verminderen. Anderen vinden dat we moeten blijven investeren in de economie.

Het is duidelijk dat kiezers (nog steeds) niet willen dat er bezuinigd wordt. Ruim een kwart (26%) wil dat er geïnvesteerd wordt, twee derde (68%) neemt hier een middenpositie in en drie procent vindt dat het kabinet moet bezuinigen.

We zien een kleine verschuiving ten opzichte van september 2020, met betrekking tot de staatsuitgaven in 2021. Toen wilde 30 procent dat het kabinet meer zou investeren in 2021, 62 procent nam een middenpositie in en eveneens drie procent wilde bezuinigingen in dit jaar.

Figuur 4.1 – Vindt u dat het volgende kabinet (periode 2021 – 2025) moet bezuinigen of meer moet investeren? Of iets daartussenin? (1-2 investeren; 3-5 tussenin; 6-7 bezuinigen).

Basis: n = 2.576

⁶ De inleiding en vraagstelling in september 2020 (de informatie destijds afkomstig uit een nieuwsbericht van de NOS): Sinds de coronacrisis heeft de regering 66 miljard euro extra geleend om de coronacrisis en de economische gevolgen daarvan te bestrijden. Als gevolg hiervan is de staatsschuld verder opgelopen.

Vindt u dat het kabinet in 2021 moet bezuinigen of meer moet investeren? Of iets daartussenin?

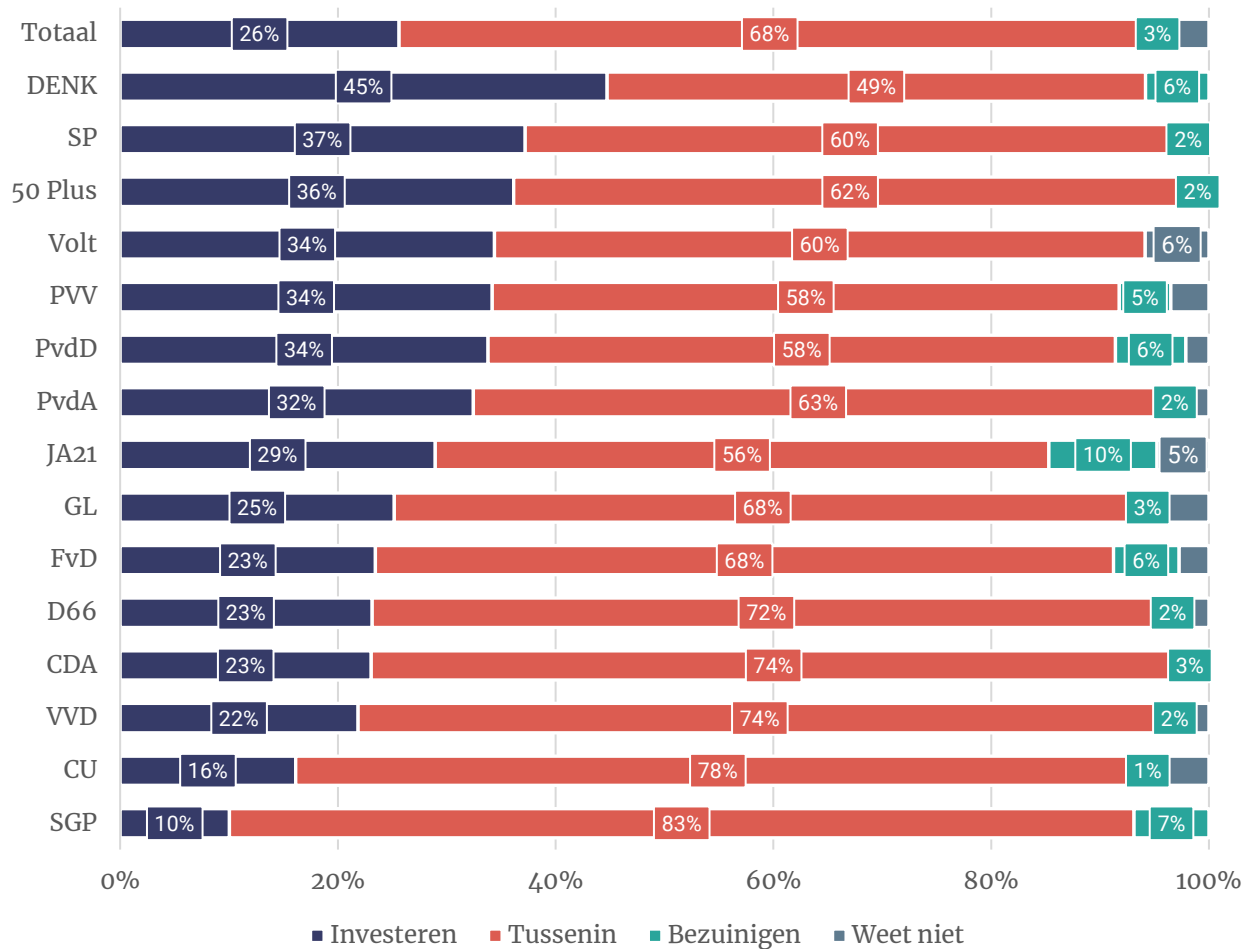
⁷ Informatie afkomstig van de Algemene Rekenkamer, zie ook: <https://www.volkskrant.nl/economie/coronataks-voor-de-superverdieners-het-debat-is-geopend-bac7c00a/>

Onder alle kiezersgroepen zien we dat de middenposities het grootste aandeel hebben (van 49% onder DENK-kiezers tot 83% onder SGP-kiezers).

Linkse kiezers willen gemiddeld genomen vaker investeren dan rechtse kiezers: ruwweg een derde van de linkse kiezers en een vijfde van de rechtse kiezers (score 1 of 2 op een 7-puntsschaal).

Figuur 5.2 - Vindt u dat het volgende kabinet (periode 2021 – 2025) moet bezuinigen of meer moet investeren? Of iets daartussenin?

Basis: n = 2.576

* Cijfers indicatief voor de kiezers van 50 Plus, DENK, JA21 en Volt (n < 50)

5.2 Waarin investeren of bezuinigen?

We vroegen kiezers vervolgens waarin er volgens hen in geïnvesteerd moest worden, er waren maximaal twee antwoorden mogelijk. De uitkomsten vertonen grote overeenkomsten met de volgorde uit paragraaf 2.1 (belangrijkste thema's).

Kiezers vinden dat er vooral in de gezondheidszorg (43%) geïnvesteerd moet worden, gevolgd door klimaat en duurzaamheid (31%) en woningbouw (30%).

Het onderwijs (27%) en armoedebestrijding (24%) volgen daar net achter.

Investerings in kunst en cultuur hebben – ondanks de noodkreten uit deze sector – slechts van twee procent van de kiezers prioriteit. Tegelijkertijd geeft 30 procent aan dat hier nog verder op bezuinigd kan worden.

Er zijn grote verschillen tussen kiezersgroepen in de mate waarin ze willen investeren in deze gebieden. Investerings in de gezondheidszorg en woningbouw hebben onder alle kiezersgroepen enige prioriteit, maar bijvoorbeeld met betrekking tot klimaat, armoedebestrijding of veiligheid zien we grote verschillen naar voorkeurspartij.

Tabel 5.1 – Waar moet volgens u in geïnvesteerd worden?

Basis: n = 2.576

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+	SGP	DENK	FvD	JA21	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Gezondheidszorg	43	43	51	47	31	26	52	33	33	23	54	46	62	61	45	14
Klimaat / Duurzaamheid	31	23	3	21	61	65	26	40	46	72	19	9	10	4	6	77
Woningbouw	30	33	32	26	26	23	32	39	28	19	33	18	28	29	41	16
Onderwijs	27	28	12	31	44	38	14	21	22	27	18	35	23	28	14	35
Armoedebestrijding / sociale zekerheid	24	11	32	23	13	26	50	35	34	23	24	14	28	35	10	17
Veiligheid / politie	19	30	36	25	8	1	12	9	8	7	38	32	3	9	51	6
Defensie	6	8	13	9	1	1	1	2	4	0	3	26	3	15	16	10
Wetenschappelijk onderzoek	4	4	2	4	5	3	3	5	3	0	0	0	3	11	0	14
Openbaar vervoer	3	4	3	3	4	6	3	2	2	6	6	0	0	0	5	7
Kunst en cultuur	2	2	2	1	3	2	1	3	1	10	0	2	0	0	0	3
Snelwegen	1	3	3	1	0	0	1	1	0	0	2	1	3	0	6	0
Ontwikkelings-samenwerking	1	0	1	1	0	1	2	3	10	2	0	4	3	0	0	0
Iets anders	2	3	3	2	0	1	1	2	3	3	0	3	0	3	3	0
Weet ik niet	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	8	0	0	0

Tabel 5.2 – Waar mag wat u betreft op bezuinigd worden?

Basis: n =2.576

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+	SGP	DENK	FvD	JA21	Volt
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Snelwegen	41	24	12	39	68	73	59	63	55	61	28	21	27	19	19	66
Ontwikkelings- samenwerking	40	58	74	43	21	14	27	18	11	14	62	20	6	60	82	14
Kunst en cultuur	30	37	45	35	18	12	26	12	47	9	31	71	34	14	30	16
Defensie	21	14	6	10	26	43	44	38	15	49	16	4	26	11	4	16
Klimaat/ Duurzaam	14	14	33	14	1	2	8	5	5	4	17	23	18	60	46	2
Openbaar vervoer	5	7	5	7	5	3	2	7	4	6	5	5	4	5	0	5
Wetenschappelijk onderzoek	5	5	4	9	3	3	4	6	13	4	5	18	7	1	5	10
Armoedebestrijding/ sociale zekerheid	3	7	2	2	2	1	0	1	0	2	2	0	3	0	8	0
Woningbouw	3	2	2	1	2	3	1	3	7	7	0	6	6	0	0	9
Veiligheid/ politie	2	0	1	2	3	3	2	3	1	3	0	0	9	6	0	2
Gezondheidszorg	2	2	1	1	3	0	0	1	1	3	6	2	10	0	0	4
Onderwijs	1	1	2	2	1	0	1	1	0	1	0	0	0	2	0	2
Iets anders	4	3	3	4	6	4	7	5	3	7	3	6	0	4	0	5
Weet ik niet	5	4	0	6	7	5	1	5	6	2	5	5	8	6	0	2

6 Leiders

6.1 Bekendheid

Er zijn een paar lijsttrekkers die afgelopen maand bekender zijn geworden. De grootste stijging in de bekendheid zien we bij Esther Ouwehand (van 32 naar 46%) en Liane den Haan (van 12 naar 26%). Ook Sigrid Kaag (van 69 naar 78%) en Lilianne Ploumen (van 67 naar 74%) zijn bekender geworden.

Tabel 6.1 - Bekendheid politici – “Welke van onderstaande politici kent u?”

(N= 2.576)

	sept. 2016	sept. 2017	sept. 2018	sept. 2019	mrt 2020	mei 2020	juli 2020	sept. 2020	okt. 2020	dec. 2020	jan. 2021	feb. 2021	mrt. 2021
Mark Rutte	96%	98%	95%	94%	96%	98%	98%	99%	99%	97%	96%	98%	96%
Geert Wilders	96%	98%	96%	95%	96%	97%	97%	97%	97%	97%	95%	97%	94%
Jesse Klaver	77%	95%	92%	92%	92%	94%	95%	95%	94%	93%	92%	93%	90%
Thierry Baudet		72%	81%	90%	91%	91%	93%	93%	93%	93%	89%	92%	90%
Wopke Hoekstra		5%	33%	51%	57%	68%		76%		79%	81%	83%	84%
Henk Krol	85%	90%	84%	82%	81%	86%	87%			85%	81%	85%	82%
Lilian Marijnissen			81%	82%	81%	80%	84%	83%	85%	82%	80%	81%	82%
Sylvana Simons													80%
Sigrid Kaag		9%	33%	36%	48%	45%	63%	62%	64%	67%	71%	69%	78%
Lilianne Ploumen	75%										68%	67%	74%
Gert-Jan Segers	26%	68%	63%	64%	61%	62%	65%	65%	64%	61%	65%	64%	69%
Kees vd Staaij										63%	62%	62%	66%
Farid Azarkan										45%	51%	52%	58%
Joost Eerdmans										55%	53%	52%	57%
Esther Ouwehand					32%	30%	31%	34%	33%	32%	32%	32%	46%
Richard de Mos													44%
Liane den Haan											13%	12%	26%
Femke Merel van													24%
Kooten-Arissen													
Laurens Dassen													12%

Bron: I&O Research 8 maart 2021

6.2 Waardering: Rutte en Hoekstra leveren in⁸

Het waarderingscijfer voor Mark Rutte is opnieuw iets gedaald, naar een 6,3 gemiddeld. In december vorig jaar was het gemiddelde waarderingscijfer van Rutte nog een 7,1, in juli een 7,3. De waardering voor Gert-Jan Segers stijgt juist, van een 5,7 in februari naar een 6,0, waarmee hij bijna op het niveau van 2017 zit en nu de op een na hoogst gewaardeerde leider is.

Wopke Hoekstra levert in: van een 6,3 in juli naar een 5,8, waarmee hij een plaatsje daalde op de ranglijst: nu de op twee na hoogst gewaardeerde lijsttrekker.

Sigrid Kaag lijkt de weg omhoog weer te hebben gevonden na een periode waarin haar cijfers gestaag daalden. Van een 6,7 in mei naar een 5,5 in februari, nu weer iets omhoog: een 5,7.

Opvallende nieuwkomer is Laurens Dassen. Weliswaar nog maar bij 12 procent bekend, maar met een 5,7 nestelt hij zich in de subtop.

Verder stijgende cijfers voor Lilian Marijnissen (van een 5,2 naar 5,6) en Liane den Haan (van een 3,8 naar een 4,3). Lilianne Ploumen stabiliseert op een 5,6.

Esther Ouwehand is niet alleen bekender geworden, maar wordt nu ook beter gewaardeerd: van een 4,4 naar een 5,0.

Ook Kees van de Staaij stijgt in waardering: van een 4,6 naar een 5,0.

Tabel 6.2 - Waardering lijsttrekkers - "Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert?"⁹

(N= 2.576)

	sept. 2016	sept. 2017	sept. 2018	sept. 2019	mrt. 2020	mei 2020	juli 2020	sept. 2020	okt. 2020	dec. 2020	jan. 2021	feb. 2021	mrt. 2021
Mark Rutte	5,8	6,1	5,7	6,2	5,8	7,2	7,3	7,1	6,9	7,1	6,7	6,6	6,3
Gert-Jan Segers	6,0	6,2	6,1	6,3	5,9	6,3	6,3	6,0	6,0	5,9	6,1	5,7	6,0
Wopke Hoekstra		6,7	6,4	6,9	6,6	7,0		7,1		7,0	6,6	6,3	5,8
Sigrid Kaag		7,5	6,5	6,4	6,2	6,7	6,6	6,4	6,0	5,8	5,8	5,5	5,7
Laurens Dassen													5,7
Lilianne Ploumen ¹⁰	5,3										6,0	5,5	5,6
Lilian Marijnissen			5,9	5,4	5,3	5,4	5,5	5,6	5,4	5,5	5,5	5,2	5,6
Jesse Klaver	6,0	6,3	5,6	5,5	5,1	5,3	5,2	5,5	5,2	5,3	5,1	4,9	5,1
Kees van der Staaij	5,7	5,1	5,7	4,8			5,2			4,7	5,0	4,6	5,0
Esther Ouwehand					5,0	4,8	5,1	4,9	4,9	4,8	4,8	4,4	5,0
Liane den Haan											4,4	3,8	4,3
F.M. van Kooten-Arissen													4,3
Geert Wilders	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,0	4,2	4,2	4,1	4,4	4,1	4,1	4,2
Joost Eerdmans										4,1	4,4	4,0	4,2
Henk Krol	4,4	4,4	4,7	4,9	5,2	4,5	4,5			3,6	3,9	3,4	3,7
Richard de Mos													3,6
Farid Azarkan										2,9	3,3	3,0	3,5
Sylvana Simons													2,7
Thierry Baudet		4,2	4,1	3,5	3,6	3,5	3,8	3,7	3,5	2,9	2,9	2,7	2,6

Bron: I&O Research 8 maart 2021

⁸ Let wel: het onderzoek liep van 5 tot 8 maart, voorafgaand aan de Pauw- en Jinek-debatten, Nieuwsuur-interviews, etc.

⁹ De vraag luidde: "Hieronder ziet u de politici die u (van naam) kent. Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert? (1=heel slecht, 10=heel goed)" Daarnaast was het mogelijk om het antwoord 'weet niet' te geven.

¹⁰ Lodewijk Asscher scoorde in december een 5,6, daarvoor een 6,0.

Tabel 6.3 Waardering lijsttrekkers naar huidige stemvoorkeur; maart 2021

“Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert?”¹¹

(N=2.576)

	To- taal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD	JA21	Volt
Mark Rutte	6,3	8,7	4	7,3	6,8	5,6	4,7	5,9	7,2	4,9	6,6	6,8	4,7	2,3	6,1	5,9
Gert-Jan Segers	6	6,1	4,6	6,8	6,1	5,6	5,8	6,4	8,2	5,4	5,3	7,5	5,6	4,3	5,6	5,7
Wopke																
Hoekstra	5,8	6,8	4,9	7,8	6	4,9	4,8	5,3	6,5	4,1	6	6,2	4,5	3,3	5,8	4,9
Sigrid Kaag	5,7	5,8	3,3	5,9	8	6,9	5,6	6,4	5,8	6	5,4	3,7	6	2,2	3,2	6,7
Laurens Dassen	5,7	5	3,3	4,9	6,1	6,2	4,1	5,9	5,6	6	.	5,1	.	2,6	3,5	8,0
Lilian																
Marijnissen	5,6	4,4	5,1	5	5,9	7,1	8,2	6,7	5,3	6,6	5,8	3,8	7,2	5,2	5,1	5,8
Lilianne																
Ploumen	5,6	4,8	3,5	5,4	6,4	7,1	6,7	8	5,7	6,3	5,6	4	6,6	2,9	4,2	6,3
Jesse Klaver	5,1	4,6	2,9	4,5	6,6	7,9	5,6	6,6	5,5	5,9	4,5	3,7	6,5	2,4	2,6	6,4
Esther																
Ouwehand	5	4	3,7	4,1	5,2	6,6	5,7	5,7	5,3	8,3	3,6	3,1	5,6	3,2	3,9	6,1
Kees van der																
Staij	5	5	5,2	5,8	4,4	3,8	4,4	4,6	6,6	4	4,4	9,2	4,6	5,6	5,3	3,8
Liane den Haan	4,3	4,4	4,2	4	4,2	4,2	4,8	4,3	4,2	4,6	7,6	4	6	3,9	4,4	3,1
FM van																
Kooten-Arissen	4,3	4,1	4,8	3,4	4,1	4,9	4,4	4,1	4,1	5,5	4,9	4,7	7,8	4,6	4,7	3,4
Geert Wilders	4,2	4,2	8,5	4,1	2,5	2	3,6	2,7	3,2	2,8	5,1	4,8	2,7	6,9	6,9	1,9
Joost Eerdmans	4,2	4,8	5,7	4,2	3,2	2,9	3,5	3,3	3,9	3,9	5,4	4,9	4,4	4,7	8,1	2,7
Henk Krol	3,7	3,7	4,2	3,8	3,3	3,2	3,4	3,4	3,6	3,1	5,3	4,4	4,7	5,3	3,9	2,5
Richard de Mos	3,6	3,8	5,9	3,2	2,5	2,4	2,9	2,6	3,3	3,6	5	4,8	3,7	5,5	5,9	2,6
Farid Azarkan	3,5	3,1	2,3	3,2	3,7	4	3,2	3,7	3,7	3,7	4,1	3,3	8,6	3,8	3	3,3
Sylvana Simons	2,7	2	1,4	2,3	3,5	4,7	2,2	3,4	2,8	3,9	2,3	2,2	6,4	1,7	1,7	4
Thierry Baudet	2,6	2,2	4,5	2,4	1,7	1,5	1,9	1,8	2	2	2,6	3,2	3,5	8,6	3,4	1,4

Bron: I&O Research 8 maart 2021

¹¹ De vraag luidde: “Hieronder ziet u de politici die u (van naam) kent. Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert? (1=heel slecht, 10=heel goed)” Daarnaast was het mogelijk om het antwoord ‘weet niet’ te geven.

6.3 Betrouwbaar als premier?

Het meest 'betrouwbaar als minister-president' zien de kiezers nog steeds Mark Rutte, al neemt zijn betrouwbaarheid af sinds oktober 2020 (van 70% via 63% naar 59%).

Het gat met de achtervolgers blijft echter groot. Dat komt vooral doordat Wopke Hoekstra iets terugzakt in de beoordeling: van 48 naar 45 procent.

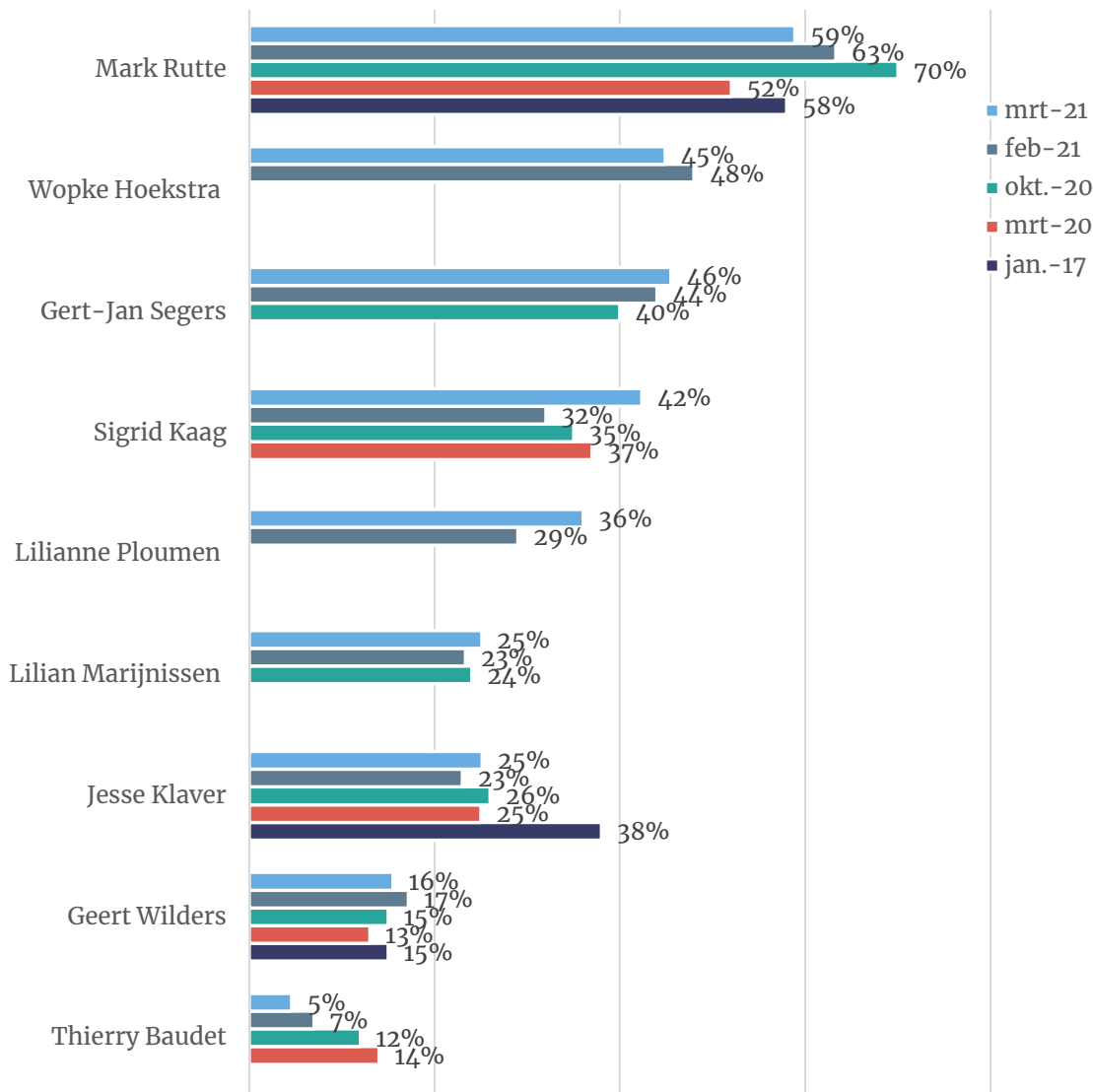
Gert-Jan Segers stijgt en komt met 46 procent op een tweede plaats als meest betrouwbare premier.

Sigrid Kaag komt in deze meting op een score van 42 procent en ook dat is een ommekeer: haar betrouwbaarheid nam in vorige metingen steeds af, van 37 procent in maart vorig jaar naar 32 procent een maand geleden.

Ook Lilianne Ploumen wordt door een iets groter aandeel dan vorige maand gezien als mogelijk "betrouwbare minister-president" (was 29%, nu 36%).

Voor het overige zijn de verschillen klein.

Figuur 6.1 - "Zou betrouwbaar zijn als minister-president"; volledig of grotendeels van toepassing

6.4 Vrouwen in de lift, maar met name Kaag komt beter voor de dag

Niet alleen voor wat betreft de betrouwbaarheid als minister-president doet Sigrid Kaag het beter dan vorige maand. Het aandeel dat vindt dat zij een ‘goede visie op waar het land naartoe moet’ heeft, is gegroeid van een kwart naar een derde van de kiezers. Ze wordt nu ook vaker gezien als ‘echte leider’ (was 23%, nu 31%) en als iemand die Nederland een socialer land zal maken (was 21%, nu 31%).

Ook Lilianne Ploumen wordt nu (iets) beter gekwalificeerd door kiezers, met name dat ze van Nederland een socialer land zal maken (van 44 naar 53%) – al moet ze Lilian Marijnissen wat dat betreft voor zich dulden.

Mark Rutte lijkt daarentegen iets van zijn ‘premiersglans’ te verliezen – al wordt hij nog steeds door een ruime meerderheid als betrouwbare minister-president gezien en zelfs door twee derde als echter leider. Het leiderschap van Hoekstra nam af, eerder noemde 36 procent hem een echte leider en dat is nu 29 procent.

Tabel 6.4 – Beoordelingen van lijsttrekkers voor februari en maart 2021; percentages ‘volledig’ + ‘grotendeels van toepassing’

	... zou betrouwbaar zijn als minister-president		... heeft een goede visie op waar het met ons land naartoe moet		... is een echte leider		... begrijpt wat er leeft onder gewone mensen		... zal van Nederland een socialer land maken	
	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21	Feb 21	Mrt 21
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Mark Rutte	63	59	50	45	65	67	46	41	32	25
Gert-Jan Segers	44	46	28	31	22	23	42	42	37	39
Wopke Hoekstra	48	45	34	32	36	29	31	30	25	23
Sigrid Kaag	32	42	25	36	23	31	22	32	21	31
Lilianne Ploumen	29	36	29	35	18	20	43	51	43	50
Jesse Klaver	23	25	28	29	17	16	34	37	34	39
Lilian Marijnissen	23	25	29	33	17	20	55	57	44	54
Geert Wilders	17	16	25	25	24	22	43	44	17	16
Thierry Baudet	7	5	11	10	11	8	15	15	6	6

7 Onderzoeksverantwoording

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 5 maart tot maandagochtend 8 maart 2021.

Er werkten in totaal 2.576 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. Het grootste deel van de deelnemers (2.322) is afkomstig uit het I&O Research Panel. Daarnaast vulden 254 Nederlanders de vragenlijst in via het panel van PanelClix.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.576$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 1,9 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

